

Живојин М. Перић, проф. Универзитета у Београду

УНИВЕРЗАЛНА НАДЛЕЖНОСТ*)

Ако се издвоје политичка као и извесна обична кривична дела (на пр. дела противу морала) код којих се, а из разлога у чије набрајање не можемо овде улазити,¹⁾ законодавства разликују међу собом, све модерне државе имају више или мање исте норме инкриминације (normes d'incrimination) у Кривичном Праву, што је лако објаснити. Заиста, код свих народа доспелих до извеснога ступња културе појмови допуштенога и недопуштенога слични су и зато се ни њихови кривични законици, у основи, не разликују између себе. Отуда се може рећи да кривична дела предвиђена кривичним законима појединих земаља, или бар она кривична дела која имају везе са моралним елементом (la moralité), „вређају целокупно човечанство“, када су извршена. У овом погледу, светска законодавства могу се сматрати као изједначена али стом примедбом да та унификација није дошла као резултат међународних уговора већ спонтаном сагласношћу међу унутрашњим законодавствима. Са ове тачке гледишта, Човечанство је успело да пре и пот-

*) Од 3—8. Априла, 1933. године, одржан је, у Палерму, III. Међународни Конгрес за Кривично Право. Општи извештај о овом Конгресу ми смо већ изнели у овом часопису. Као што је из тога извештаја познато, проф. Г. Живојин М. Перић поднео је Конгресу два посебна реферата (rapports spéciaux): оба та реферата изишла су најпре у „Revue internationale de Droit pénal“ (organ de l'Association internationale de Droit pénal) одакле су и одвојено оштампана (Paris 1932) а затим и у *Rapports préparatoires* истог Конгреса (publiés par les soins du Comité d'organisation du Congrès), Roma, 1933. — Anno XI. Један се односи на питање: „Jury ou échevinage“ и ми смо га објавили на нашем језику у Браничу за Јуни 1933. године под насловом „Порота“ Други, пак, реферат г. Перића односи се на питање: „Compétence universelle“ и ми га сада пружамо читаоцима Бранича, на нашем језику. Ово чинимо нарочито стога што је питање универзалне надлежности данас врло актуелно. Оно се, као што је познато, поставља поводом појачаног тероризма у Европи, а нарочито поводом атентата у Марсељу. Да ли организација културног света, посебно у Европи, може да остане оваква каква је? Да ли правда има да остане незадовољена, зато што је политика добила првенство над правдом? Најзад, да ли је интерес данас заиста једини принцип друштвеног живота, принцип који је уништио, или бар потиснуо принцип социјалне правде? — Врло интересантна и оригинална гледишта г. Перића изложена су у овом чланку.

Преводилац

¹⁾ На пр. у области политике, има земаља где постоје т.зв. délits d'opinion; у Совјетској Русији гони се буржоаска идеологија а у извесним буржоаским државама то се исто чини са комунистичком идеологијом; и у једном и у другом случају иде се често до изрицања смртне казне, што свакако претставља назадак у еволуцији слободе мисли, слободе без које не може бити напретка.

пуније образује универзалност (јединство) него у области Материалнога Приватнога Права: односно овога последњег Права, постоји много више разлика између законодавстава појединих земаља него што је то случај са Материалним Кривичним Правом.

Па ипак, и ако је тако, дешава се врло често да извршилац једног дела кажњивог по кривичном закону свих држава остане некажњен. Откуда то? То долази од и због начела територијалности кривичних закона: држава кажњава само кривична дела учињена на њеном земљишту (без обзира на држављанство учиниоца дела) и, по правилу,²⁾ не бави се кажњавањем кривичних дела извршених изван њене територије т. ј. у иностранству (не водећи рачуна о томе да ли извршилац кривичног дела није, можда, њен држављанин³⁾). Из тога излази да је, у принципу, за једну државу равнодушно то што је један деликат универзално кажњив (т. ј. кажњив у свима државама) само ако он није извршен на њеном земљишту. Неморалност (l'immoralité) једне кажњиве радње не тачира државу, ако се та радња догодила у иностранству. Разлику између моралнога и неморалнога држава има у виду само ако се тиче њене територије: изван ове, нема, с гледишта кривичнога закона једне државе, ни моралне ни неморалне радње или, још боље, свако дело извршено у иностранству представља, са становишта кривичнога закона извесне државе, једну допуштenu радњу, пошто је закон те државе, јер је не кажњава, тиме, прећутно, не забрањује. И државе у оваквом схватању карактера једног људског делања иду, што се тиче међународних односа, дотле да остављају некажњеног делинквента чак и кад би он једнога дана дошао на њихову територију: овај делинквент није делинквент, чим је он учинио кривично дело у иностранству, без обзира на тежину самога дела са гледишта морала⁴⁾. На тај начин, може се десити да једно дело кажњиво свима кривичним законодавствима остане без

²⁾ Ми кажемо: по правилу, јер има изузетака од принципа територијалности кривичних закона: извесна кривична дела (најчешће кривична дела против државе) гоне се чак и ако би била учињена у иностранству па ма и од странаца. Овде има детаља у које ми не можемо улазити у своје извештају. Напомињемо само да Кривични Законик Краљевине Југославије од 27. Јануара, 1929. год. садржи изузетке од принципа територијалности кривичних закона у §§ 4.—7. (ти изузетци су: универзалност и држављанство).

³⁾ Наш Кривични Законик од 27. Јануара, 1929. год. који у § 6. предвиђа одступање од принципа територијалности кривичних закона у корист принципа држављанства отишао је тако далеко да, у случају када се један југословенски држављанин налази на територији Краљевине или би овој био екстрадиран, он би могао бити суђен за сва злочина и преступна дела која је учинио у иностранству, тако да овде, под реченим условима, начело територијалности кривичних закона не постоји по Југословенском Кривичном Законику. В. овде дело од велике вредности Г. Др-а Михаила П. Чубинскога, проф. Универзитета, *Научни и практични коментар Кривичног Законика Краљевине Југославије* од 27. Јануара 1929. Београд, стр. 36. (Ново, друго, издање од 1934. Београд, са Новелом од 9. Октобра, 1931. год.).

⁴⁾ Разуме се, ми горе претпостављамо да није један од случајева одступања од принципа територијалности кривичних закона, што се поменом дешава кад се тиче поданика једне државе који се, пошто је извршио какво кривично дело у иностранству, врати у своју земљу или је екстрадиран: у том случају, модерна законодавства теже све више и више усвајању принципа националитета т. ј. универзалности кривичних закона: в. на пр. § 6. нашега Кривичнога Законика.

санкције, т. ј. некажњено. На пр., једно такво дела буде извршено у земљи А од стране једног њеног држављанина који потом побегне у земљу Б: ако сада претпоставимо да између ове две земље не постоји уговор о екстрадицији и да се, с друге стране, не налазимо у случају примене кога изузетка од принципа териториалности кривичних закона, кривична власт у земљи Б неће предузети гоњење против извршиоца дела и он ће тако остати некажњен.⁵⁾ Долазимо, дакле, ту до ситуације која није сагласна са идејама морала и правде, ситуације која ће се отклонити, ако се усвоји солудија предложена у I. питању Програма Конгреса. И, одишта, у једном таквом случају имаћемо једно од овога двога: или ће земља Б издати извршиоца његовој отаџбини или ће га она сама казнити.

Али, зашто је усвојен принцип териториалности у Материалном Кривичном Праву? Да испитамо мало овај проблем, јер постоји извештан однос између њега и питања I. 5а)

Држава не кажњава кривична дела због жеље за правдом (или бар жеља за правдом није једини разлог кажњавања): ми, чак, мислимо да друштво не може у опште узети на себе улогу онога који би имао да дели правду. Ако држава гони извршиоце кривичних дела, она то чини, у самој ствари, на основу свога права на опстанак и одбрану, и савремено Кривично Право иде све више и више овим путем када се тиче дефинисања карактера и циља казне: специјално, установа мера сигурности је еклатантан доказ за то. Отуда излази да кривична дела извршена изван територије једне државе не представљају никакву опасност за њен јавни поредак: извршена далеко од ње, та кривична дела не могу да угрозе сигурност и опстанак дотичне државе. Каквог интереса има на пр. Француска да казни једног Кинеза који се налази у Паризу због каквог кривичног дела које је он извршио у Кини, или да казни једног Француза који би, пошто је извршио кривично дело у Америци, побегао у своју земљу, Француску? Кривична дела извршена на територији једне државе имају за друге државе исти значај као кривична дела која нису извршена, то ће рећи да се сматрају као да нису ни извршена.

Из тога излази да се установа која је предвиђена питањем I. може прихватити само тако ако се кажњавање буде сматрало као задовољење неумитне правде (*une satisfaction à la justice immanente*): она захтева да кривично дело не остане некажњено па ма где оно било учињено; прави карактер казне, т. ј. њен карактер социјалне заштите (*son caractère de défense sociale*) морао би тако да отпадне. Ако се, пак, усвоји ово друго гледиште (казна као социјална заштита), дошло би се врло често до осуда које би, у земљи где би биле изречене а ми претпостављамо да то није земља

⁵⁾ Он ће моћи бити кажњен само ако се врати у своју земљу (у колико не би дотле кривично дело застарело) или ако би био осуђен у одсуству (а то ће моћи бити ако је у питању кривично дело из категорије оних дела за која може бити осуда и *in contumaciam*) али, у овом последњем случају, то ће бити само теориска осуда, за случај да се осуђено лице не врати у своју земљу.

5а) Т. ј. питање универзалне надлежности.

где је кривично дело извршено, изгледале сасвим излишне. Додајмо још томе да ће бити често врло тешко водити истрагу, у земљи где је извршилац ухваћен, о кривичном делу које је учињено у иностранству, каткада у једној удаљеној земљи.

Али, има још и других сметњи које сеprotиве потпуном усвајању установе коју сугерира питање I. дневнога реда Конгреса. једна од најглавнијих је следећа. Поменута институција⁵⁶⁾ захтевала би исто тако да правоснажне кривичне пресуде буду и з в р ш н е у свима земљама: у противном случају не би се могао потпуно постићи циљ коме се тежи код ове установе. Тако, претпостављамо, на пр., да је извесан француски суд изрекао казну противу једног лица притвореног у Француској због кога од кривичних дела на која се односи питање I. и да је осуђено лице успело да побегне у иностранство: власт земље у којој би осуђено лице било ухваћено била би обавезна да изврши француску (правоснажну) пресуду и против општег правила да се кривичне пресуде сматрају као непостојеће (inexistants) изван територије земље где су изречене⁶⁾ бар у толико што оне не могу, за разлику од пресуда страних грађанских судова, добити егзекватуру у другој земљи. Јер, пошто би суд места хапшења (у нашем примеру француски суд) био, према тексту питања I., надлежан да суди таква кривична дела без обзира на место њиховога извршења и држављанство извршиоца, из тога би, разуме се, излазило да би и пресуда тога суда морала бити извршена — под претпоставком да то буде потребно због бегства осуђенога — свуда тамо гдегод би осуђено лице било ухваћено после бегства: применити овде правило по коме се кривиче пресуде могу извршивати само на територији земље чији судови су их донели значило би оставити ту осуђено лице без казне, мада би се тицало једног од деликата предвиђених у питању I.

Та међународна извршност (force exécutoire internationale) правоснажних пресуда донесених од суда надлежнога према питању I. т. ј. од суда места хватања имала би да буде везана и за пресуде донесене од једног страног суда против држављанина државе где се тражи извршење. Тако на пр., један Француз је осуђен, у смислу институције из питања I., од енглескога суда али он побегне и склони се у своју земљу, Француску: ако је пресуда енглескога суда постала правоснажна и ако би се њено извршење тражило у Француској, француске власти би се морале одазвати томе и над Французом извршити казну изречену против њега од стране једног страног

⁵⁶⁾ Т. ј. институција универзалне надлежности одређене местом хватања кривца.

Примедба преводиоца

⁶⁾ В. у истом смислу и § 483. ал. 2 новога Југословенскога Кривичнога Судскога Поступка од 16. Фебруара, 1929. Ипак се води рачуна о пресудама страних кривичних судова у случају поврата, § 76. ал. 3. Југословенскога Кривичнога Законика, под условима које предвиђа овај пропис, норма за критику с обзиром на разлоге због којих стране кривичне пресуде не могу бити извршене изван државе где су изречене. В. још и § 8. Југословенскога Кривичнога Законика, нарочито прву алинеу.

www.ub.edu. Таквом резултату који би се тешко могао примити водила би установа из питања I.

А тај резултат се тешко може примити зато што правосуђе једне земље не пружа никада исте гаранције кад је у питању странац као кад је пред њим домаћи држављанин, а ово је нарочито важно у области Кривичнога Права где могу бити у питању најважнија правна добра једног човека. Јер, познато је колика велика разлика постоји, у погледу правнога положаја, између домаћих држављана и држављана страних и то како у Јавном (где спада и Кривично Право) тако и у Приватном Праву. У Кривичном Праву, странац, при свем том што, у принципу, ужива исте гаранције као и домаћи држављанин, у истини увек се налази, када буде изведен пред суд државе где је окривљен, у ситуацији неповољнијој од окривљеника који је домаћи држављанин и то само стога што је странац. Неоспорна је чињеница — остатак од урођене (atavique) мржње према странцима, мржње која, и ако у великој мери умањена у току векова, у самој ствари (au fond) постоји још увек — да су власти сваке земље већином неповерљиве, мало предусретљиве према странцима и готове да их лако осумњиче за оно што им се ставља на терет, а нарочито ако је то домаћи држављанин који их оптужује. Странац се, из бојазни да не би побегао, скоро по правилу ставља у превентивни притвор (prison préventive), па чак и онда ако би се тицало иступа или преступа без велике важности. Власти се много не устручавају када је у питању странац коме би се догодила несрећа да буде оптужен и он се, пак, не усуђује да протестује против евентуалних процесуалних неправилности (irrégularités de procédure), учињених на његову штету, плашећи се да му се власти не би због тога светиле поступајући са њим још горе. Странац је, у очима власти, личност на коју се рђаво гледа, која се, до душе, толерира али која се не мари и која стога нема никада ону слободу кретања ни онај осећај сигурности који имају домаћи држављани. Странци су, тако рећи, лица нижега реда не само у погледу права него и у погледу фактичког поступања (traitement) са њима. Зато код свих, мислимо, народа постоји пословица: „Моја кућица (моја земљица) моја слободица.“⁷⁾ Додајмо још да оптужени странац, који је већином за туђе власти једна непозната личност, не ужива све оне обзире (considérations) које би имао у својој земљи где, претпостављајући да је то једна поштена и уважена особа, не би тако лако могао бити осумњичен за једно кривично дело као оно за које га оптужују пред страним судом, и на тај начин он губи, једино зато што је странац, оне бенефиције и гаранције које би имао један домаћи поданик. Без сумње жалосно је што је тако, али таква је стварност и она је последица како несавршености политичке организације Човечанства тако и несавршености саме човечје природе. Надајмо се да ће са временом и друштвеном еволуцијом нестати и ове пеге са данашње културе.

⁷⁾ Стога је разумљиво што ниједна држава не извршује стране кривичне пресуде не само када су оне изречене против лица које

7) Пословица „Свака птица у свом гнезду јача“ спада у исти ред.

је њен поданик (т. ј. поданик државе где се тражи извршење) него ни онда када је осуђено лице поданик неке треће државе. Ако се тиче осуде домаћег држављанина од стране туђих судова, држава осуђенога пренебрегла би своју дужност заштите коју има према својим држављанима, допуштајући на својој територији извршење такве пресуде. Једино што би могло бити то је да дотична земља изведе пред своје сопствене судове свога држављанина због кривичног дела које је он извршио у иностранству али никада она не би признала, на својој територији, извршну снагу једној страни осуди једног свог држављанина. Отаџбини једног лица осуђеног у иностранству нису непознате све оне недовољности (*les insuffisances*) правде која се дели странцима и она не би била отаџбина, ако би га оставила овде без одбране шаљући га у казнионицу (*en prison*) или одузимајући му чак и живот на основу осуде једног таквог правосуђа. Из истих разлога све модерне државе стављају под своју заштиту, против страних кривичних пресуда, и држављане страних држава.⁸⁾

Осим тога, и правно се не би могла разумети могућност извршења кривичне пресуде изван земље суда који ју је изрекао. И, заиста, кривична пресуда је санкција једне норме кривичнога закона а норме Кривичнога Права доносе се у циљу заштите јавнога поретка и опстанка државе која их је издала. Кривична пресуда, дакле, изриче се у интересу државе где се налази суд који ју је донео, и нема никаквог разлога да ова пресуда буде извршена и у страни држави у коју је, по претпоставци, осуђено лице побегло: то би значило да једна држава има за дужност да се стара и одржању јавног поретка у другој некој држави, дужност која би, најпре, значила непризнавање принципа међународне суверености држава (свака држава једина је овлашћена да одржава ред на својој територији) а која, затим, не би представљала никакав интерес за дотичну државу: какве потребе има једна држава да се брине о јавном поретку друге државе?

Не треба, дакле, овде мешати кривичне пресуде са грађанским: у овом последњем случају, може бити извршења и у иностранству, помоћу егзекватуре добијене било на основу међународне конвенције било на основу унутрашњег законодавства државе где се тражи егзекватура, мада се ни ова не даје без икакве резерве већ под извесним условима (специално под онима који се односе на право одбране лица против кога се тражи извршење и на јавни поредак земље где извршење треба да буде). Јер, у грађанском спору у питању су имовински приватни интереси, док се у кривичном спору тиче најважнијих добара окривљенога лица поименице, живота, части, слободе. И ако је једна држава, из разлога међународне солидарности, вољна, најзад, да дозволи, на својој територији, извршење пресуда страних грађанских судова,

⁸⁾ У овом неповерењу према страном правосуђу, хришћанске државе су биле ишле дотле да су изузимале своје држављане испод јурисдикције извесних нехришћанских држава (на пр. Кине и Турске), средством међународних уговора познатих под именом *капитулација*, стављајући их, чак и у погледу грађанског правосуђа, под надлежност посебних судова. Данас су капитулације у принципу укинуте (у Турској), али их има још у неким земљама (на пр. у Египту).

није тако кад је у питању извршење пресуде једног страног кривичног суда. Осим тога, сувереност и јавни поредак једне земље нису никада толико ангажовани у једном спору међу појединцима који се тиче, у главном, њихових имовинских интереса, интереса којима они могу слободно да располажу, као што је то случај са једним кривичним спором где је реч о *ius cogens*-у⁹⁾. И стога установа егзекватуре која је у уобичајеној употреби код пресуда страних грађанских судова није у принципу допуштена код кривичних пресуда изречених од страних судова.¹⁰⁾

Установа коју предвиђа питање I. могла би, по нашем мишљењу, бити прихваћена само тако ако би све државе Европе (ограничавамо се само на наш Континент) образовале једну једину државу (најпре, једну савезну државу, *Etat fédéré*, *Bundesstaat*, *ně* савез држава, *Staatenbund*, *confédération d'États*, а доцније унитарну државу). У том случају, правоснажна кривична пресуда изречена од судова једне од земаља (*paus*) више или мање аутономних (полусуверених држава) које буду сачињавале ту једну једину европску државу могла би бити извршна (*exécutoire*) на целокупној територији те опште, европске, државе (као што је, на пр., правоснажна пресуда ма кога швајцарског кантона извршна у свима кантонима Федерације), јер тада се не би више тичало једне стране пресуде (стране пресуде биле би тада, за Европу, само пресуде изречене од судова остала четири Континента). Затим, пошто би тада Европа представљала једну једину државу, кривична пресуда изречена у једној европској аутономној јединици (*unité autonome*) не би се сматрала као санкција једног поретка само те јединице (земље) већ јавног поретка целе Европе: једна држава, један јавни поредак.

Само, дакле, са укидањем, у Европи, принципа међународне суверености и независности држава дала би се остварити установа предложена у питању I. Али, данас ми је не бисмо могли усвојити, јер њу искључује поменути принцип. Не може се у исти мах и задржати ово начело и увести у Европу једна институција која претпоставља једну организацију нашега Континента на сасвим другој основи.

Предео с француског
Др. Борислав Т. Благојевић.

⁹⁾ Разуме се, може се десити да чак и у грађанским споровима јавни интерес буде у питању: то се не ретко догађа не само у Породичном него и у Имовинском Праву.

¹⁰⁾ О дејству страних кривичних пресуда у Италији, в. значајно предавање Г. de Casabianca, судије Касационога Суда у Паризу, одржано на седници 25. Јуна, 1930. год. удружења: *Société Générale des Prisons et de Législation Criminelle* у Француској: „Нови Италијански Кривични Законик“ и објављено у „*Revue pénitentiaire et de Droit pénal*“ (органу истога Удружења) бр. 9.—12. 1930., Париз, стр. 413. У истој свесци поменутога часописа штампано је, такође, и друго предавање Г. de Casabianca у истом Удружењу (12. Децембра, 1930.) о „Последњим радовима на Италијанском Кривичном Законик у. Његова промулгација“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Драг. Кнежевић, судија Београдског апелационог суда

НЕКЕ НАПОМЕНЕ КОЈЕ СЕ ТИЧУ МЕНИЧНОГ ПРИЈЕМА И ПРЕНОСА (§§ 25 и 11 МЕН. ЗАК.)

Констатације које се односе на менични пријем. — Пре него што пређемо на предмет овог излагања, нека нам се дозволи, да учинимо неколико општих напомена о меничном пријему.

А. — Изјава трасата да прима меницу, зове се менични акцепт. Позвано лице да меницу акцептира је трасат. Другим речима, једино тачно на меници опредељено лице може постати пуноважни менични пријемник. Акцепт се означава речју »примам«, »признајем« или другом којом ознаком, која то исто значи. Осим овога, потребан је и потпис трасата. Но, довољан је само и потпис трасатов на лицу менице, док ако је пријем са ознаком »примам« или »признајем«, он може бити стављен ма где на меници: било на лицу, било на полеђини менице. Ово је разумљиво. Формално потпун менични пријем јасно означава трасатову жељу да постане менични акцептант. Међутим, потпис трасатов на полеђини менице без ознаке која означава пријем, могао би се и другојаче тумачити.

Б. — Трасат се појављује као нека врста трасантовог мандатора. Овај последњи издаје му налог да законском притежиоцу менице о року исплати меничну своту. Интерни је однос између трасанта и трасата, због чега ће трасат меницу примити и о року платити суму новаца која је на њој означена. Управо, на основу чега трасант вуче меницу на трасата. Законодавац вели, да трасат то чини зато, што од трасанта има менично покриће. То је пак она вредност, која се састоји у готовом новцу, роби или кредиту, а коју трасант даје трасату да би овај меницу примио и о року платио. Но трасант може меницу вући и без покрића. Пре свега, он јемчи за пријем и исплату. Те поверилац не трпи велики ризик од евентуалног непријема менице. А осим тога, таква радња није кажњива. Док је код чека такав поступак кажњив (§ 25 зак. о чеку). Све док трасат меницу не прими он нема никакву меничноправну обавезу према сопственику менице. Ако и има какву обавезу, он је има само према трасанту, но она је грађанске природе и ван менице. Све до меничног пријема имаоцу менице одговара за исплату трасант а и остали менични дужници ако их има (жиранти, авалиста) стоје му добри. Меничним пријемом трасат ступа у ред меничних дужника. Он постаје прво разредни менични обавезник. Одговара за меничну исплату у првом и последњем степену. Пре њега нико није дужан по закону за меничну исплату. Менични ималац има према њему сада законско право на исплату. Он је може и тужбом захтевати код суда. Потпис трасатов на меници чини овога меничним дужником. Пријемом наступа обрнута ситуација у погледу доказивања о меничном покрићу. Другим речима, сматра се, да је трасат примио меницу зато што има менично покриће од трасанта. Према томе, дужан је да плати о року менични дуг. Шта више, кад плати ме-

менични дуг нема право на накнаду ни од кога. Право тражења исплате од акцептанта припада и самом трасанту ако се он појави као ималац менице. Према томе, ако акцептант истиче, да није обавезан да плати менични дуг зато што није био снабдевен меничним покрићем од трасанта, онда такав његов приговор нема значаја по његову меничноправну обавезу. Тај приговор може да истиче једино према трасанту. Наравно, на њему лежи терет да то и докаже.

Да пређемо сада на предмет који нас интересује: О безусловности меничног пријема.

Акцептом менице трасат прима на себе обавезу, да о року, који је на меници означен, исплати тачно опредељену суму новаца сваком уредном имаоцу менице. Законодавац захтева, да пријем буде безуслован. То значи, никакво отступање од садржине основне менице не може бити. Другим речима, имаоцу менице трасант а са њиме и сви жиранти ако их има, јемче да ће меница од стране трасата бити примљена, односно исплаћена о року који је на меници назначен а у опредељеној суми новаца. Једино законом дозвољено отступање код пријема је у толико, што трасат може меницу акцептирати и за један део меничне своте. Но у том случају, поверилац може одмах и пре рока тражити исплату од регресних меничних дужника за непримљени део меничне суме.

Трасат дакле може поднету му меницу примити или одбити; акцептирати је за један део опредељене суме и за ову суму примити на себе обавезе главног меничног дужника.¹⁾ Но изван овога он не може мењати одредбе основне менице. Није властан постављати никакав услов од кога би зависила његова обавеза плаћања о року. Ако трасат отступи од основне менице, онда се такво отступање у пријему равна одбијању акцепта. Значи, ималац треба да подигне протест због непријема и на основу њега стиче право на регресну тужбу пре рока противу трасанта и осталих меничних дужника ако их има.

Али акцептант је обавезан према садржини свога пријема. То значи, ималац менице, отступањем акцептанта од основне менице стекао је права на регресни захтев према трасанту, али акцептант остаје у обавези према садржини датог пријема трасанту или жиранту који је искупио меницу.

Да наведемо примера ради, неколико отступања у акцепту од основне менице или састојака менице, како то законодавац вели:

1 — Менична свота је на 5000 динара. Трасат делимично прими поднету му меницу. На пример, за 3000 динара. Такав делимичан пријем је по закону дозвољен. То јест, трасат постаје главни менични дужник за суму од 3000 динара а поверилац има права на регресни захтев пре рока од трасанта и жираната. На-

¹⁾ Трасат може захтевати да му се меница поднесе још једанпут сутра дан после првог подношења. У случају одбијања овог захтева од стране повериоца, трасат може тражити да се то одбијање констатује у протесту због непријема, ради евентуалног оправдања пред трасантом. Но то је отступање чисто формално и појављује се пре пријема.

равно, овај делимични непријем дужан је утврдити благовремено подигнутим протестом. О року, меница ће се презентирати акцептанту на исплату за 3000 динара. Овај је дужан да је исплати у противном, биће судском одлуком на то нагнан.

2 — Рок плаћања по меници је опредељен за 27 мај 1935 год. Трасат при пријему назначи, да прима поднету му меницу за 27 јули 1935 год. Овакво отступање од одредаба основне менице по закону није дозвољено. Дospelост на меници означава трасант а не трасат. Значи, за имаоца оно се равна одбијању акцепта. Он може тражити регресну исплату меничне своте и пре рока од трасанта. Али трасат, односно пријемник, остаје у обавези онако како се својим акцептом обавезао. Њему се може с правом поднети меница на исплату 27 јула 1935 год. Он је дужан да је тога дана исплати у противном тадањи ималац може га и судом гонити на исплату.²⁾ Застарелост од три године према њему тече од тога дана а не од доспелости менице како редовно бива.

3 — Менична свота по меници гласи на ефективне француске франке. Трасат при пријему назначи, да прима меницу но с том напоменом, да ће је платити у другој којој монети или у динарима по курсу на дан плаћања. И овакова напомена равна се одбијању акцепта. Ипак акцептант остаје у обавези онако како је меницу примио.

4 — Код домициларне менице, трасат је овлашћен да означаи лице које ће исплату извршити у месту плаћања различитом од његовог места становања. Напротив, ако трасат определи друго место плаћања од оног које је означаио трасант, онда се такав акцепт равна одбијању пријема за имаоца менице. Но акцептант остаје у обавези према садржини свога пријема.

Одступања од овога је дозвољено, ако је трасирана меница платива у месту становања трасата. Тада је трасат овлашћен да означаи у истом том месту друго место плаћања (платиште — § 26 II став у вези §. 2. став III мен. закона).

Осим наведених отступања у акцепту могу постојати и друга. Приватноправни односи у вези са меничним манипулацијама су разноврсни. Но у сваком случају, вреди правило, које смо горе навели а то је, да акцепт мора бити безуслован. Свако отступање од основне менице равно је одбајању акцепта. Такав пак пријем чини обавезним акцептанта онако, како се је он обавезао. Тежња је законодавчева и овде као свуда у меничним институцијама, да од меничног писмена начини што сигурнију исправу о дугу. Да се њоме без великих тешкоћа и сумњи може доћи до исплате. Имаоцу менице свота у њој назначена треба да се исплати у пуном износу, о року и у месту опредељеном од трасанта. За ово јемче трасант, жиранти и авалисти. Учини ли акцептант какво отступање од овога, ималац менице има право и пре рока да се обрати регресним меничним дужницима за исплату. Ово зато, што су му они јемчили да ће пријем бити уредан. Но, осим овога, стоји му на вољу и да употреби обавезу акцептанта онако, како је она дата. Треба имати на уму, да ималац менице,

²⁾ У овоме смислу недавно је и Апелациони суд у Београду донео једну одлуку.

да би задржао регресне меничне дужнике у обавези мора благовремено у месту плаћања да подигне протест због неисплате. Те према томе, да би задржао право регреса према регресима меничним дужницима, мора о овоме водити рачуна кад је меница акцептирана са каквом напоменом. Измењени акцепт веже само пријемника а не и регресне меничне дужнике. Они одговарају за испуњење услова предвиђених основном меницом а не и за недозвољену измену акцепта. Значи, одговарају и за делимични пријем односно делимичну исплату. Али не одговарају за исплату менице са измењеним роком плаћања у акцепту.

II. Паралела између §. 11 и §. 25 Меничног закона. — Ако учинимо поређење између §-а 11 мен. зак. који говори о особинама меничног преноса и већ поменутог §-а 25 мен. зак. доћи ћемо до интересантних констатација.

Карактер менице са свима главним њеним одредбама одређује се издањем менице. Трасант (издавалац код сопствене менице) издаје меницу. Он поставља основе меничног писмена. Одређује име ремитента, трасата, рок плаћања, суму новаца, место плаћања и т. д. Сви даљи менични постови пријема, преноса и јемства имају се кретати у смислу основне менице. Трасату је дозвољено отступање једино у толико што меницу може примити и делимично. Жирант може скратити рок за поднашање на пријем — виђење, код меница на одређено време после виђења. Може дати повериоцу јемство у авалу и т. д. Но сва та отступања не мењају суштину менице. Битни састојци менице морају остати непромењени. То је законодавац изрично казао у наведеним законским прописима. Уосталом и природно је да овако буде. Налог за плаћање ствара трасант издавањем менице. Он јемчи првом повериоцу — ремитенту а и сваком потоњем, да ће му меница бити примљена и о року исплаћена од тачно одређеног лица. Трасат при пријему има да акцептира меницу онако и са оним условима како су они назначени у поднетој му меници. Не хтедне ли то сматра се, да је акцепт одбијен. Даље, ако ремитент пренесе меницу он може пренети на новог повериоца — индосатара, само онаква и онолика права каква их је он имао. Следствено овоме а с обзиром на принцип меничне солидарности и он сада као жирант, јемчи исто оно за шта гарантује трасант: пријем и исплату. Отступања од овога у принципу нису дозвољена. Ако их и поред овога има, она су са другојачијим последицама код преноса него код акцепта. Уосталом и ово лежи у природи ових меничних институција.

1) За менични пренос, законодавац вели, да мора бити безуслован. Но он овде, ову реч — појам објашњава и каже, да сваки услов од кога би он зависио, сматра се као да није ни написан. Другим речима, пренос вреди а истакнути услов отпада. Не постоји. На пример: преносник уступи сва своја права по меници индостару Н. Н. но под условом, да обави извесну радњу. Законодавац не дозвољава да циркулација менице буде ометана каквом браном — условом. Пренос једном учињен на меници ако испуњава формалне законске услове производи сва менична дејства (§. 13 мен. зак.). Услов се сматра да не постоји у погледу

стицање права која произилазе из меничног преноса за индосатара. Овај стиче сва права жиратара. Наравно, да ли услов који је у преносу означен има каквог значаја за странке и по општем Грађанском законнику, то је одвојено питање. Оно би се према случају имало ценити у засебном грађанском спору. Главно, за меницу и права из ње у меничноправном смислу услов нема важности.

Код пријема, видели смо, акцепт мора бити такође безуслован. Свако отступање у акцепту равна се одбијању пријема. Но за разлику, услови стављени у акцепту обавезују пријемника баш и у меничноправном смислу. Но она не могу утицати на повериочева права која он има из основе менице, како је то напред већ речено. Шта више ако је измењени акцепт по њега повољан он се њиме може и користити будући да акцептант остаје у обавези према садржини датог пријема.

Откуда долази ова разлика? Условни пренос законодавац не дозвољава зато што не жели њиме да спречава правилан и брз промет менице. Условом би несметана циркулација менице заиста била доведена у питање. Док ако постоји условни — измењени акцепт, ималац не губи у ствари ништа, јер у накнаду за одбијени пријем, има права на регрес пре рока. На тај начин, меница иде једним већ унапред предвиђеним путем: уместо лаганим темпом да се исплата изврши о року, како је то трасант свакако желео — меница скреће са нормалног пута и бива презентирана на исплату трасанту пре рока. Све те етапе код менице: пријем, исплата о року, регресна исплата пре или после рока унапред су законом предвиђене. Регресна исплата било пре било после рока појављује се само као мера накнаде имаоцу менице, који није добио захтевани а у меници предвиђени пријем или исплату.

Осим тога, уредан пријем је предвиђен основном меницом. Чим пријем није онакав, какав је издањем менице предвиђен, он се равна одбијеном акцепту а поверилац се обештећује регресом пре рока од трасанта. Док се пренос са условом појављује као нешто ново изван састојака менице. Такав догађај није могао бити предвиђен од трасанта и зато њега законодавац сматра као да се није ни десио. Али, пошто се је трасант ипак на меници потписао и примио на тај начин извесну обавезу, законодавац га чини обавезним у обиму дате од њега изјаве. Таква пак обавеза може послужити трасанту, који га је снабдео покрићем, да се од акцептанта наплати за извршену исплату по регресном захтеву пре рока. И у једном и у другом случају меница иде својим током ка циљу: исплати. Само што код условног пријема иде кривом путањом и враћа се на полазну тачку где се повериоцу код трасанта извршује исплата. Док код условног преноса, сам законодавац учинио је да се аутоматски уклања стављена брана (услов у преносу) и меница путем преноса иде из руке у руку, вршећи на тај начин улогу заменика новца и средства за кредит док у томе рок не стигне када се има извршити редовна исплата.

2) Пренос не може бити делимичан као што је делимичан акцепт дозвољен. Такав пренос је по самом закону ништаван. Док делимичан пријем чини трасата односно акцептанта

WWW.UNILIB.RS

обавезним за примљену суму. За остатак поверилац се обраћа регресним меничним дужницима. Преносник може себе искључити из обавезе да гарантује исплату (напомена без обавезе). У овом правцу може чинити свака ограничења. Али не може на новог повериоца пренети своја поверилачка права за један део меничне своте. Другим речима преносник је ограничен само у погледу преносног дејства индосамента а не и у погледу гарантног дејства овога. Но не стоји на путу законска забрана, да преносник индосира на више лица меницу, означивши да су они индосатари сваки понаособ за одређену суму новаца. Главно, не може за један део меничне своте меницу пренети индосатару а да за други део он и даље остане поверилац.

Делимичан пренос забрањен је вероватно зато, што би стварао пометњу у циркулацији менице. У теорији је ово питање спорно. Ми не видимо оправданост разлога у забрани делимичног преноса. Треба дозволити странкама слободу уговарања. Често би се баш због дозволе делимичног преноса меница лакше могла пренети. То би свакако ишло на корист преноснику који би лакше нашао купца — новог индосатара. Кад је дозвољено да по једној меници могу бити више лица као повериоци означени било меничним издањем било меничним преносом, зашто да се не дозволи да један од тих поверилаца не буде и дотадањи сопственик менице. Суштина ствари не би била измењена.

Миодраг Т. Стојановић, судија Окр. суда за град Београд

ПОВРАЋАЈ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ

(Последице пропуштања)

Повраћај у пређашње стање је једини изванредни правни лек противу последица пропуштања — предвиђен у Ш-ћој глави грађанско-парничног поступка.

Овај изванредни правни лек, који се као такав третира у теорији, морао је бити предвиђен услед начела концентрације, спроведеног у грађанско-парничном поступку, јер се у току самог поступка тражи строго држање рокова и обављања рочишта са изузетним продуживањима истих а у границама прописа предвиђених у грађанско-парничном поступку.

Повраћај у пређашње стање не дозвољава се по службеној дужности, већ само по предлогу странака, везан роком у погледу подношења истога код одређеног суда, који је у извесним поступцима ограничен и недопуштен.

Подизањем предлога за повраћај у пређашње стање, не зауставља се ток парнице, сем изузетно када суд нађе за потребно да привремено прекине парницу ради обезбеђења потпуног успеха повраћаја, имајући у виду да се самим прекидом парнице не наноси штета противној странци.

Битно је код овога поступка и то, да ако парничар жели да добије спор, мора извршити парничне радње у одређено време предвиђено у грађ. парничном поступку, јер пропуштањем једне парничне радње, има поред даљих последица предвиђених за поједине случајеве и ту последицу, да странка не може више извршити парничну радњу, коју је требала извршити.

У погледу пропуштања парничних радњи, није дужност суда да странку упозорава на законске последице, јер нечињем одређене законом радње од стране парничара, последице наступају саме по себи, тако, да ако се сама пропуштена радња имала извршити на рочишту, онда нема никакве препреке доцнијем извршењу све до закључења усмене расправе вођене по предлогу ради остварења последица пропуштања.

У овоме случају, може се пропуштена парнична радња, ако је за њу био одређен рок, накнадно предузети све до дана којег је суду стављен такав предлог.

Ако се пропуштена парнична радња имала предузети на којем рочишту, онда се она може предузети до закључења оне расправе, која се води по предлогу стављеном да се остваре последице пропуштања — § 209 грпп.

Дозвола повраћаја у пређашње стање.

Повраћају у пређашње стање има места у случајевима означеним у § 210 грпп.

Законодавац увек тражи извесне предуслове.

Да би се на основу предлога противне стране дозволио повраћај у пређашње стање, потребан је пропуштај парничне радње.

Анализирајући горњи пропис, долазимо до закључка, да законодавац тражи за повраћај у пређашње стање следеће предуслове:

1) — да је пропуштање парничне радње наступило услед непредвиђеног догађаја, који се уопште ретко дешава, па га странка лично или преко законског заступника или пуномоћника као таквог, није могла предвидети, те је тај непредвиђени догађај спречио странку да изврши потребну парничну радњу, везану за рок и таквим непредвиђеним догађајем проузроковано пропуштање имало за странку штетну правну последицу што је искључена од наложене јој парничне радње.

Непредвиђени догађаји могу наступити у разним случајевима: услед изненадне болести, епидемије, изненадног прекида саобраћаја, поплаве, пожара, нестанком пловног објекта, поквареног моста, преко кога се једино може доћи у суд, те због тога странка није могла доћи на суђење, нити одредити заступника да је заступа код суда за одређено рочиште или усмену спорну расправу.

Тражењу повраћаја може бити и онда, ако је суд велики, па се промени распоред соба за суђење, а та промена на суд. табли није изнесена где треба бити суђење, или у позиву суда се грешком суда стави друга соба за суђење, те је странка незнајући за измену собе или грешке суда у позиву узалудно чекала да је одређеног часа у позиву прозове суд лишена свога права; незнање

неписмене странке о надлежности суда, те странка оде у срески суд док је суђење било код окружног суда, а она због тога незнања није могла узети заступника како предвиђа § 128 грпп.

2) — Да је пропуштање парничне радње наступило услед неотклоњивог догађаја, природног или неког другог, који се није могао отклонити ни на који начин, без обзира и на субјективну оцену странке, под условом да такви догађаји морају бити ретки да би се могли узети странци у обзир ради дозволе повраћаја у пређашње стање;

3) — Да је пропуштањем странка не само искључена да предузме извесну парничну радњу, било у погледу подношења писменог поднеска везаног за рок или неблаговременог доласка на усмену расправу, већ да за њу наступи и штетна правна последица;

4) — Да се та пропуштена парнична радња не може накнадно предузети с обзиром на §§ 209 став. 2, 211 став. 2 и 349 став. 2 грађанског парничног поступка;

5) — Да повраћај није по закону искључен услед пропуштања, односно, да није наступио ниједан случај предвиђен у §§ 251, 519 став.2, 554, 650 и 666 последњи став грађ. парничног поступка;

6) — Да се предлог за повраћај поднесе у строгом преклузивном року од 15 дана, а, у меничном, чековном и порабном поступку у року од 8 дана и да се тај предлог за повраћај пропуштеног рока или рочишта, не може оснивати на околностима које је суд нашао као недовољне у моменту тражења продужења истог рока или одлагања рочишта од саме странке.

Предлог за повраћај пропуштеног рока, или рочишта, не може се оснивати на околностима које је суд нашао као недовољне још онда када је странка тражила продужење истог рока или одлагање истог рочишта.

За пропуштање рочишта или рокова претпоставља се: да је странка уредно позвана на рочиште или пак обавештена о парничној радњи која је везана за рок, да је тај рок истекао или да је странка изостала са рочишта — § 197 грпп.; да је дошавша странка на рочишту ставила контумациони предлог због пропуштања доласка на рочиште уредио позване странке и да не постоји никакав ноторни разлог препреке за долазак на рочиште.

Подношење предлога за повраћај у пређашње стање.

Предлог за дозволу повраћаја као правни лек противу последица пропуштања, мора се поднети суду код кога је ваљало предузети парничну радњу.

У колико закон што друго не наређује тај се предлог мора поднети у преклузивном року од 15 дана, или 8 дана, како смо напред навели — §§ 649 и 670 грпп. Овај рок почиње од дана, када је нестало препреке проузроковане пропуштањем, а ако је странка доцније сазнала за пропуштање, онда од дана сазнања. Горњи се рок не може продужити.

Предлог се подноси припремним поднеском код зборних судова — §§ 175, 176 и 180 грпп. потписаним од јавног правозаступ-

ника — § 128 грпп., а код средског суда предлог се може ставити и на записник у смислу §§ 179 и 530 грпп. у вези § 378 став 1 судског пословника, који замењује поднесак.

Предлог, који се подноси због пропуштања противу правних лекова: призива, ревизије, рекурса, одговора на призив и ревизију, мора се поднети суду првог степена, који је одбацио наведене правне лекове — §§ 562, 601 и 617 грпп., а ако се предлог за повраћај у пређашње стање тражи због пропуштених парничних радњи код вишег суда првог степена, онда се он подноси томе суду.

Настаје питање: да ли је умесно што је за подношење предлога за повраћај, одређен преклузивни рок од 15 и 8 дана. Сматрамо да је овај субјективни рок и сувише мали, јер се може десити да странка сазна за пропуштену парничну радњу баш после тога рока, а њој се одузима могућност тражења повраћаја.

Код аустријских и маџарских судова, дозвољава се подношење предлога и по истеку преклузивног рока — све до истека објективног рока означеног у њиховим грађ. парничним поступцима.

Поступак у погледу подношења предлога.

Странка подносећи предлог за повраћај у поднеску или записнику који га замењује, треба да наведе све чињенице на којима заснива свој предлог, као и доказна средства, којима те чињенице чини вероватним и онда, када противна страна пристане на предлог или признање да те чињенице стварно постоје — § 213 грпп. пошто је у овоме случају искључен доказ преслушањем странке — § 370 грпп.

Истовремено са предлогом, предлагач треба да изврши и пропуштену парничну радњу (пропуштен одговор на тужбу итд. ради поступања по § 183 и 184 грпп.), а ако је пропуштено рочиште, онда треба да изврши све што је имао учинити за припремање усмене расправе, то јест, поднети до расправе противној странци припремни спис — § 353 грпп., или ставити предлоге у погледу доказа које треба да прибави до расправе — §§ 324, 328 и 353 грпп. Предлагачу да се дозволи повраћај, одлучиваће суд закључком по службеној дужности, без обзира на пристанак противне стране а по претходној усменој расправи. Но суд може и без одржања усмене расправе дозволити повраћај ако је предлог оправдан ноторним чињеницама које су као такве и суду познате (елементарне непогоде — поплаве, провале облака итд.), док очевидно прекасно поднети предлози одбациће се без даљег поступка или ако се решава о повраћају због изостанка од првог рочишта од стране судије појединца — § 334 грпп.

Правни учинак дозволе повраћаја — § 214 грпп.

Предлогом за дозволу повраћаја у пређашње стање, не зауставља се ток парнице, већ она даље тече.

Али, ако суд закључком дозволи повраћај, враћа се парница у оно стање у којем се налазила пре пропуштања и том приликом укинуће се пресуда донесена због изостанка на првом рочишту

— § 334 грпп. или због пропуштања — § 338 грпп. али подвлачимо то, да ће се увек укинути контумациона пресуда без обзира на материјалну исправност исте, а са разлога ништавости из § 571 тач. 4 грпп.

Суд не улази у испитивање повољности пресуде за странку донете на основу контрадикторне усмене расправе.

Ако је пропуштено рочиште, може се већ на рочишту одређеном за расправу о повраћају, спојити та расправа са расправом, која се имала провести на пропуштеном рочишту, а ако се дозволи повраћај, онда се ова расправа и без споменутог спајања може одмах провести, зато што против дозволе повраћаја нема по правилу места рекурсу — § 217 грпп. а у колико га као таквог и има, он је без суспензивног дејства — § 618 грпп.

Што се тиче извићања по главној ствари, оно се може одложити све до правоснажности закључка о повраћају, али извићање по главној ствари може се и спровести и да су странке упозорене на правне последице наведене у § 213 став последњи грпп.

Недопустивост и одбачај повраћаја у пређашње стање.

Повраћај у пређашње стање је искључен:

а) — када се пропусти рок у којем се има тражити повраћај или рочиште одређено за расправљање о предлогу за повраћај — § 215 грпп.;

б) — по истеку три месеца од дана пропуштања повраћај се више не може тражити — § 212 последња реченица;

в) — када се пропусти рок у којем се може да поднесе предлог за допуу пресуде — § 549 став 2 грпп.;

г) — у поступку због сметања поседа (државине) — § 554 грпп.;

д) — пропуштањем рока за улагање приговора против отказа порабних уговора — § 666 став 4 грпп.;

ђ) — у стечајном поступку — § 187 стеч. зак.;

е) — у поступку због принудног поравнања ван стечаја — § 73 зак. о принудном поравнању ван стечаја, док је у меничном поступку ограничено — § 650 грпп.;

ж) — због пропуштања рочишта ради извођења доказа, са слушања странака или против пропуштања истога за призивну или евентуално за ревизиску усмену расправу, јер од воље странака зависи долазак на рочиште с обзиром на §§ 385, 477, 585, 603 став 2 грпп.;

з) — у припремном поступку са разлога означених у § 343 став 2 грпп.;

и) — због пропуштања захтева странке, законског заступника или пуномоћника на првом рочишту или пак пре упуштања у расправљање по главној ствари ради обезбеде парничних трошкова; назначења износа захтеваног обезбеђења; нестављања приговора због повреде закона; ненадлежности суда који није у питању, а не може се одстранити споразумом странака — § 160 у в. §§ 260 и 335 грпп. и недопустивости редовног правног пута — § 334 грпп.

Предлог за повраћај одбациће се без икаквог поступка:

а) ако је по закону повраћај искључен са напред наведених разлога;

б) ако се пропуштена парнична радња може накнадно предузети — § 211 став 1 грпп.;

в) ако је предлог очигледно касно поднесен — § 213 став 4 грпп.

Предлог за дозволу повраћаја, одбиће се без усмене расправе докле год странка може и без повраћаја предузети пропуштenu парничну радњу — § 209 став 2 грпп.

Ако странка предложи повраћај противу донете пресуде због изостанка, пропуштеног одговора на тужбу §§ 492, 494 и 495 грпп., а поред тога предложи и повраћај због протека рока за улагање призива против исте пресуде, одложиће се поступак по последњем предлогу за повраћај, док одлука о првом предлогу не постане правоснажна, али предлог за повраћај неће се уважити ако је странка могла због препреке коју је навела у оправдање предлога за повраћај, захтевати продужење рока или одлагање рочишта, или ако је ова препрека већ била нестала у време када је странка по § 209 став 2 грпп. још могла накнадно извршити саму парничну радњу.

Правни учинак предлога за дозволу повраћаја.

Последице пропуштања наступају редовно саме, а изузетно када је стављен предлог странке, док терет упозорења суда по званичној дужности странци на законске последице пропуштања, наступа у случајевима изрично означеним у закону с обзиром и на § 229 став 3 грпп.

Предлогом за дозволу повраћаја у пређашње стање, не зауставља се ток парнице без обзира да ли је исти стављен пре или после доставе пресуде. Ипак суд може по предлогу привремено прекинути парницу с обзиром на § 227 грпп. ако се то неопходно потребним покаже, а ради обезбеде потпуног успеха повраћају, који ће се вероватно дозволити под условом, да се прекидањем парнице не наноси знатна штета предлагачевом противнику.

Ако се у то време расправља о спору пред судом вишега степена, има се виши суд одмах известити, да је одређено привремено прекидање поступка отпочетог поводом правног лека — § 216 став 1 и 2 грпп.

По одлуци о предлогу за повраћај, наставиће се прекинути поступак по предлогу или службеној дужности.

Да би постојао прекид парнице, мора постојати опасност о неуспеху повраћаја ако се поступак не прекине; вероватност да ће молилац успети у своме предлогу ради повраћаја и да нема никакве штете предлагачевом противнику.

Ако је због оваквог предлога за повраћај у пређашње стање, поступак био прекинут и суд вишега степена о томе обавештен, онда терет обавештења о резултату поступка, лежи на вишем суду као што смо раније навели.

Ако је у поступку ради дозволе повраћаја у пређашње стање, укинута пресуда првог степена, од призивнога суда тра-

жиће се повраћај списа са напоменом, да су му ти списи раније послати ради одлуке по призиву за одређени дан, с тим да је молба за повраћај у пређашње стање била усвојена и пресуда укинута.

Трошкови поступка.

Странци која је предложила повраћај, наложиће се да накнади све трошкове, који су противнику проузроковани пропуштањем и расправљањем о предлогу за повраћај, као и трошкове поступка, који је услед повраћаја изгубио своју ваљаност, без обзира на то, да ли је предлог за повраћај уважен или одбијен.

Одлуку о трошковима суд ће донети закључком којим се решава предлог повраћаја по предлогу противне странке или пак посебним закључком, а не по званичној дужности.

На накнаду трошкова по рекурсном поступку нема права предлагач повраћаја, ако је он изјавио рекурс, већ има права само противна страна која није поднела предлог за повраћај у пређашње стање, али њој ће се досудити само они трошкови, који су били неопходно потребни за одбрану од предлога за повраћај у пређашње стање — § 143 грпп.

Ако се утврди, да је оспоравање противничково настало из пакости, онда је он одговоран предлагачу повраћаја за трошкове проузроковане његовим оспоравањем — § 150 грпп. док трошкове настале противној странци услед вођеног извршења на основу контумационе пресуде, суд неће досуђивати, јер је извршни поступак специјалне природе од редовног парничног поступка.

Правни лек рекурс — § 217 грпп.

Нема места правном леку против закључака, којим се дозвољава повраћај у пређашње стање, али суд својом грешком може дозволити повраћај у случајевима из § 212 и 215 грпп. те је због тога законодавац предвидео у § 217 грпп. дозволу повраћаја у пређашње стање и ако је предлог за повраћај доцкан поднесен или дозвољен противно пропису — § 215 грпп.

Противу закључка, којим се одбија предлог за повраћај, допуштен је рекурс у смислу § 608 грпп.

Рекурсом се може побијати део закључка о повраћају којим се досуђују трошкови и онда када противу закључка о повраћају нема места правном леку.

Вредно је напоменути, да се контумационе и коначне пресуде донете пре ступања на снагу овог поступка а коначно и после ступања на снагу новог парничног поступка у парницама проведеним по досадањим важећим прописима у времену када се овај поступак вршио, могу побијати тужбом због ништавости после ступања новог парничног поступка — § 623 грпп.

Да ли у поједином случају постоји разлог за побијање, досуђиваће се по прописима који су важили у погледу побијеног поступка у време када се овај поступак обављао — чл. 40 уводног закона за законик о судском поступку у грађанским парницама.

Тихомир Васиљевић, судија Окружног суда у Сарајеву

УСЛОВНА ОСУДА И ВОЈНО КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО

Пре нешто више од 40 година условна осуда је почела да продире у позитивно законодавство. Већ ту на самом почетку поставило се питање: треба ли ову установу увести и у војно кривично законодавство.

Против њеног завођења у овој материји истицани су као главни разлози: 1.) Да ће она примењена у војсци штетно деловати на дисциплину. Овај разлог, на први поглед умесан, појављује се у сасвим другој светлости када се свестрано претресе и критички оцени. Тада се јасно види да је опасност за дисциплину, само уображена опасност и да баш интереси војске ову меру захтевају. Не треба на име заборавити: а.) Да војна кривична дела суде по правилу војни судови. У војним судовима седе војници. Претпоставка је да ће они умети да цене када се условна осуда може дати без опасности за дисциплину, а таквих случајева има. б.) Ако дисциплина захтева да се казна у извесним случајевима одмах изврши, извршење је могуће и поред условне осуде, јер она није облигатна. Штете дакле нема. Напротив, од њеног завођења има користи. Постоји врло много дела која војна лица почине из лакомислености. Војни судови су ту толико убеђени у моралну вредност криваца, да их, када су у питању официри, осуђују скоро на силу на казне које су испод минимума који повлачи губитак чина, или их просто ослобађају. Због тога се не може рећи да условној осуди у војсци није место. На против, Ферри налази да је због наведеног њено место баш по превасходству ту.¹⁾ Далеко од тога да компромитује дисциплину условна ће осуда имати боље дејство него казна која је увек строга а често силом прилика мало у сразмери за делом²⁾. в.) Дисциплина би једино могла да трпи када би се условна осуда давала за дисциплинске казне, а она се за њих не даје.³⁾ г.) И без условне осуде војна законодавства познају врло сличне мере, често пута и мере чији је обим знатно шири од обима условне осуде. Тако наш војни кр. законик (§ 16) даје суду могућност да за војно кривично дело, без обзира да ли за исто одговара војно или невојно лице и да ли суди војни или редовни суд, потпуно ослободи од казне када нађе да је учинилац дело извршио „у уверењу да то изискује или налаже каква службена или ратна потреба или под таквим околностима и из таквих побуда које су у стању да га у моралном погледу оправдају“, без обзира на тежину дела. Исто тако и у §-у 17 предвиђа за војна кривична дела једно нарочито ублажење казне по слободној оцени и ослобођење код особито лаких случајева у прилично широком обиму, а § 330 в. крив. пост. предвиђа да се у време мобилног и ратног стања ка-

¹⁾ *Ferri: Sociologie criminelle* p. 613 en note.

²⁾ *Locard: Commentaire de la loi du 26 mars 1891*, p. 63.

³⁾ *Perrin: De ca remise conditionelle des peines* p. 186—188.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

зне лишења слободе одлажу до свршетка рата, а од осуђениковог држања за то време зависи да ли ће се казна опростити односно ублажити.

2.) Да је код војних лица недовољна доказна вредност успешно издржаног времена кушње. „С обзиром на уређење војске која у многоме отежава својим члановима вршење кривичних дела, ни примени условне осуде нема у опште места за војне кривице, пошто протеклом временом одлагања извршња казне не би при таквим околностима давало доказа да је се војно лице својевољно уздржало за то време од извршења новог кривичног дела“. Овај разлог као и следећи навео је писац пројекта и коментатор нашег војног законика Љ. Дабић.⁴⁾ — Разлог у основи није тачан. Он би још некако могао да важи за лица која су у грађанству осуђена условно па им време кушње тече док се налазе у војсци. Ту би се збиља могло рећи да се из успешно истеклог времена кушње не може извући никакав закључак о поправци кривца. Он ново дело није учинио просто зато што је дошао у једну сасвим нову ситуацију где му је вршење кривичних дела и мимо његове воље отежано. То би био разлог да се тражи, да оно време које лице ван војске условно осуђено проведе затим у војсци, не иде у време кушње већ да се његов ток прекине до изласка из војске. Код лица које је у војсци добило условну осуду и у војсци пробу издржало овај приговор неможе да важи. Војно лице је живело под истим околностима када је извршило кривично дело, специјална војничка стега није могла да га спречи да ово дело изврши, па је зато нелогично рећи после успешно издржане пробе, да се то није он сам уздржао него да га је војничка стега у извршењу спречила. Да та стега нешто значи она би га спречила и да учини прво дело за које је условно осуђен. — Осим тога овај разлог чак и да стоји неби могао бити пресудан у одлучивању треба ли у осуду увести у војно законодавство. Он би могао имати утицаја само у толико што би због ових специјалних околности време кушње било нешто дуже у војсци него иначе.

3.) Да су војне власти у немогућности да прате живот и кретање условно осуђеног војног лица за време кушње, јер је рок трајања војне службе по правилу привремен. — Ни овај навод не стоји јер не постоји ни један разлог да баш војне власти воде рачуна о овоме.

Ваља напоменути да се после потврдног решења питања: треба ли условну осуду унети у војно кривично законодавство, вазда појављивало једно питање: Треба ли је дозволити у томе законодавству и за доба рата. Тако, француски законодавац дао је прво војним судовима да изричу условну осуду за време мира 1904. г. а у доба рата тек 1916. г. Приликом увођења условне осуде и у војне судове и за време рата опозиција је била огромна. Оно што се ту чуло, може да послужи као аргументација у опште против условне осуде у доба рата, и своди се на ова тврђења:

⁴⁾ Љ. Дабић: Коментар Војног Кр. Законика стр. 6.

1.) Да се механизмом олакшавних околности и условном осудом за време рата дисциплина има да сведе на нулу. У присуству непријатеља казна не може да се мери према моралној личности извршиоцевој већ „према опасности коју то дело повлачи за заједницу и дисциплину“. Нигде нема више олакшавних околности ако се оне схвате у обичном смислу него за време рата, али се о њима апсолутно несме водити рачуна. Чему би одвело ако би се дезертеру узело као олакшавна околност да је бегство учинио из препасти или страха, пљачку војних магацина из глади и т. д. У толико се мање може применити условна осуда. Олакшавне околности саме по себи умањују егземпларитет казни, условна га осуда брише. Комбинација ових мера је права несрећа. Њом се ствара могућност да дезертер на основу олакшавних околности у место смртне казне добије заточење па да му се и оно изрекне условно. После неколико дана када борба прође он се појављује код својих другова и разбија им спасоносни страх што га је умело читање војног казненог законика. Видећи да се могу лако извући многи ће се повести за овим примером. „Између непријатељских куршума који су безусловни и благог војног суда који може да осуди условно нема шта да се мисли, када свест о дужности није довољно јака“.⁵⁾

2.) Да је условна осуда мера срачуната на поправку осуђе-ника, и да је ради постигнућа овога циља жртвована општа превенција. Та мера која је лишена сваког дејства у смислу опште превенције не може се дати војним судовима у време рата, који имају тада за битну мисију да врше енергичну и егземпларну репресију, да држе једно чврсто правосуђе без штете за народну одбрану и јавну безбедност у држави.⁶⁾

3.) Условна осуда је нова и врло савршена мера али у исто време деликатна на руковању. Да њена примена буде корисна потребно је да судија познаје прошлост кривчеву, узроке који су га навели на дело, једном речи цео његов менталитет, а војни суд за време рата све то не може и несме да зна.

Све ове бојазни су неоправдане. Тешко је замислити као што је већ једном речено, да би војни судови, у којима седе војници, могли дати условну осуду тамо где јој није место. Осим тога сва војна кривична дела код којих је потребна збиља енергична репресија угрожена су за време рата таквим казнама да условна осуда по сили закона не може бити примењена. Остала дела за која се условна осуда може изрећи незнатније су природе. Дисциплина више страда ако се лице осуђено безусловно за мало важно дело извуче са фронта и проведе у позадини извесно време докле се остали крваве, но од условне осуде. Наш је законодавац то и сам запазио и прописом §-а 330 вој. к. пост. који смо поменили покушао то да избегне.

Но поред свих разлога који говоре за завођење условне осуде у војно кривично законодавство ваља признати да је она у овој материји од меродавних веома нерадо виђена и да у по-

⁵⁾ Cretin, confioleur général de l'armée. — Rév. Penit. 1916 p. 139.

⁶⁾ Garçon. Revue Penit. 1916 p. 132.

зитивно војно законодавство тешко продире. Позитивно законодавство ово питање по правилу решава негативно. При томе је условна осуда искључивана на три разна начина било што је прописивано да се: а.) Условна осуда не може изрицати за војна кривична дела, — или да се б.) Условна осуда не може дати војним лицима, или најзад в.) Да се условна осуда не може изрицати од стране војних судова.

У првом случају сасвим је свеједно који суд суди и каквом лицу, војном или невојном суди. Личност извршиоца и јурисдикција су без значаја. Важно је само да ли је дело војно или не. Ако је војно условне осуде нема. У другом случају споредно је за које се дело суди и који суд суди. Довољно је да се војном лицу суди па да нема условне осуде. Било да одговара за војно кр. дело или за кр. дело из општег права и било пред војним или цивилним судом војник не може добити условну осуду. То је искључење везано за личност извршиоца и оно га у сваком случају и свуда прати. У трећем случају искључење је везано за јурисдикцију: војни суд не може изрећи условну осуду па ма судио и за дела из општег права и макар судио невојнику. И обрнуто ако војник по прописима поступка изађе пред цивилни суд он може добити, под општим условима, условну осуду. Као што се на први поглед види, од тога које ће се од ова три решења усвојити, зависе веома важне последице а ни једно од ових решења није без замерки које би у овом смислу могле да му се учине. То је још један разлог више да се условна осуда и у овој материји допусти. Као најпрактичније се показује ако се већ хоће условна осуда да искључи, да се то искључење веже за личност учиниоца јер је то решење најједноставније, најлогичније и најпрактичније. Ако законодавац има жељу за једним строгим режимом онда је природно да га примени на лица која представљају стуб војске до чијег му је коректног држања свакако највише стало, и која, ако овде нешто више трпе него остали грађани, имају зато накнаду у повластицама које им закон као војним лицима даје на другој страни.

И наш је законодавац искључио условну осуду из војног законодавства. Питање је само који је од горе наведених начина искључења усвојио. Текстови у том погледу не допуштају никакву сумњу. Као што ће се одмах из даљег излагања јасно видети усвојено је решење под 2.) т. ј. условна се осуда не може дати војним лицима. У §-у 3 вој. кр. зак. прописано је: „Одредбе општег дела кривичног законика од 27. I. 1929. г. важе и за војна кривична дела у колико се у овом закону друкчије не наређује. — Од њих неће се примењивати: 1.) . . . . . 2.) Одредбе главе шесте о условној осуди на војна лица, ни у војним ни у општим кривичним делима.“ Из тога проистичу као практичне последице:

а.) Војна лица (која су то види § 6 под I. вој. кр. зак.) не могу никад добити условну осуду без обзира који им суд суди и за које им дело суди. Војно лице може да изађе и пред грађански суд у случају § 15 вој. кр. пост. у случају саизвршештва и саучешћа у редовном стању али условну осуду не може

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

добити јер закон вели да војно лице не може добити условну осуду. Исто тако војном лицу може да се суди и по општем кривичном законнику чак и од војних судова јер § 4 вој. кр. зак. предвиђа да ће се војном лицу судити по општем кр. зак. за дела која нису предвиђена у војном. Но и тада без обзира што му се не суди по војном кр. зак. условну осуду не може добити јер закон вели да војно лице не може добити условну осуду чак и када му се суди за дело из општег права, не правећи никакву разлику да ли му ту казну изриче војни или цивилни суд.

б.) Грађанско — невојно — лице може добити условну осуду под општим условима из главе VI кр. зак. без обзира који му суд суди, грађански или војни. Грађанину може да суди војни суд по §-у 297 вој. кр. пост. за дела указом означена и извршена за време мобилног или ратног стања на земљишту стављеном у мобилно или ратно стање и за кривична дела учињена у истом стању у саучешћу са лицима за која је надлежан војни суд, а становници непријатељских области за кривице учињене у мобилном или ратном стању које одреди Врх. Командант Војске својом наредбом или ако су саучесници лица за која је надлежан војни суд (§ 298 вој. кр. пост.). Грађанин тада може добити условну осуду јер он није војно лице да би од ње био искључен а војном суду нигде није забрањено да изриче условне осуде невојним лицима. Он може добити условну осуду чак и онда кад му се суди по војном кривичном законнику па чак и за војно кривично дело, како онда када му за исто суди војни тако и онда када му по §-у 7 вој. кр. зак. суди редовни суд по војном кривичном законнику. — Једина брига коју законодавац код овога искључења има, је та, да ли је лице војно или не. Све је остало споредно.

Бошко К. Перић, докторанд права

О ГРАЂАНСКОЈ ДЕЛИКТНОЈ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ ПРИЧИЊЕНУ СТВАРИМА

(Прилог изучавању еволуције јуриспруденције о члану 1384
Француског грађанског законика).*)

У в о д

Питање грађанске одговорности, а то ће рећи питање о санкцији правне дужности коју једна личност има према некој другој, јесте једно од питања не само најважнијих, већ исто тако и најдискутованијих. Нарочито у Француској, а особито у области накнаде штете проузроковане, не непосредно од учиниоца,

*) Писац ових редова је, 18 априла 1934 године, држао конференцију, у семинару за докторанде у Паризу, код париског професора г. *Niboyet-a*. Поред њега, о истом предмету, су реферисали: једна госпођица и два господина. У овом чланку је, у главном, само реферат писца ових редова. У једном од идућих чланака ми ћемо се повратити на материју расправљану у осталим рефератима.

већ помоћу ствари. То су ствари добро познате и ми немамо потребе да се задржавамо у развијању мисли у томе правцу. Додаћемо само да је јуриспруденција, у питању одговорности деликтне за штету причињену употребом ствари, одиграла у француском праву ону исту улогу коју је имао претор у римском праву. Она је се, задовољавајући потребе практичног живота, супституирала задатку законодавца. Овај њен рад је изазвао плодан рад доктринарних правника. Може се рећи да је сама доктрина, у питању које овде испитујемо, подељена у две групе, потпуно опречне. Њена прва половина има за основицу кривицу. То су присталице тако зване субјективне теорије, назване још и класичном, која се држи старих путева римскога права. — Друга половина доктрине схвата грађанску деликтну одговорност за штету причињену стварима без икаквог обзира на кривицу, базирајући се више на социјалним консидацијама, него на традиционалним правним принципима, и ставља на прво место чисто објективне елементе, штету, не упуштајући се да ли је њен проузроковач крив или не за исту, покушавајући да њену накнаду објасни идејом риска.

Од промулгације Наполеоновог законика па током целог XIX века била је владајућа класична теорија. Она је увек примењивала, као опште правило, чланове 1382 и 1383 Наполеоновог кодекса. Према томе, чак и за накнаду штете причињене стварима, тужилац је, саобразно члану 1315 Code civil-a — *actori incumbit probatio* — био обавезан, за успех своје тужбе, да увек докаже следеће три чињенице: најпре, један материјалан елемент: своју штету; потом, један субјективан, спиритуалан, елемент: кривицу проузроковача штете и најзад, у зрочни однос између кривице проузроковача штете и саме штете, која претставља ову као последицу оне.

Међутим, са развитком технике у опште, а нарочито машинизма и аутомобилизма, несрећни случајеви се повећавају, а њихове жртве се налазе у тешкоћи да докажу она три елемента, горе поменуто. Ова тешкоћа доказа је у толико већа у колико несрећни случајеви, врло често, немају за узрок нешто прецизно, већ су више последице неке врсте фаталности. То је изазвало потербу да се побољша положај жртава несрећних случајева. Да се до овога побољшања дође: једни су покушавали да протегну теорију уговорне одговорности изванњених граница (*Сениклетова теорија*)¹⁾; други су се служили уопштавањем прописа, који не говоре о одговорности за ствари, на њих. Ова теорија уопштавања има две варијанте. Присталице прве су хтели да уопште члан 1386 Code civil-a, који говори о одговорности власника зграде (*le bâtiment*), када се несрећни случај деси као последица недостатка одржавања (*le défaut d'entretien*) или услед мане у изградњи (*le vice de la construction*). Присталице њене друге варијанте мислили су да узму као опште правило члан 1385 Code civil-a, који говори о одговорности за штету причињену животињама; трећи, као што је већ поменуто, виде у власнику одговорно

¹⁾ Видети: Sanctelette: De la responsabilité civile et de la garantie.

лице, независно од његове кривице, и тужилац за накнаду штете, према њима, има да учини само један доказ, обично већ учињен, који би био онај о односу између узрока и последице, између ствари и претрпљене штете. Из ове теорије проистиче да сваки који се служи неком ствари је одговоран за штете њоме произведене, једино зато што се њоме служио. То је теорија риска.

Базирамо један кратак поглед на ове три теорије.

Што се тиче теорије риска, она није правична, јер „тврдити да не треба трпети никакав ризик од активности других људи значи бити несоцијалан“. С друге стране ова теорија је противна социјалном прогресу, пошто „ако ниједна личност нема ни најмање иницијативе, никад не би било напретка.“ Најзад, она није базирана на закону.

Када је реч о Сениктлетовој теорији рећи ћемо да она није била никада прихваћена у опште од јуриспруденције. Ова је, једва, 1910 год., пропустила одговорност возиоца (*le transporteur*) са деликтог на уговорни терен.

Најзад теорија проширења, протезања, појединих чланова који не говоре о одговорности за штету причињену стварима и на ове, има великих незгода. За њену другу варијанту то је очевидно. Премда и животиње долазе у ствари у ширем смислу, ипак је велика разлика између ових и ствари у ужем смислу. Иако једна машина може бити опаснија од једног коња на пр., разлике између њих су огромне. У осталом, законодавац говори о животињама, а сувише је смело изједначити машине и друге ствари са животињама. Њена прва варијанта има такође врло незгодних ствари, премда је сличност између зграда и ствари већа. Ове незгоде долазе отуда што би требало доказати ману у изградњи или недостатак одржавања, а то је доказ исто тако тежак као и доказ кривице, па се овим „проширењем“, не би ништа у ствари ни добило. Јер, ако се докаже мана ствари, доказана је и кривица онога који се њоме служи и члан 1315 *Code civil*-а је довољан.

Најбоље би средство било да законодавац едиктује претпоставку (презумпацију) одговорности у свима случајевима где се потреба за њу осети. Али, како то законодавац није урадио, јуриспруденција је узела тај задатак на себе. Стога реч Салејова „развијање правног напретка треба нам пре свега стећи од јуриспруденције“²⁾ није нигде била тако добра као овде, премда Салеј нема право када мисли да је еволуција у материји одговорности за ствари прошла, после следеће две етапе: доказана кривица (*la faute prouvée*) и претпостављена кривица (*la présomption de la faute*). још и: претпоставку одговорности (*la présomption de la responsabilité*) и створени ризик (*le risque créé*). Пракса није примила теорију риска³⁾. Она је створила претпоставку кривице на терет чувара (*le gardien*) ствари, са резервом противдоказа. То ће рећи да има увек претпоставке да је дужник крив, али он може доказати да он то није

²⁾ Saleilles: *Les accidents de travail et la responsabilité civile*. Paris 1897. „C'est donc de la Jurisprudence avant tout qu'il nous faut atteindre l'évolution du progrès juridique“.

³⁾ В. Збирку одлука *Sirey*, за 1913 годину, други део, страна 257, са примедбом (*la note*) од Charmond-a.

у конкретном случају (*la réserve de la preuve contraire*). Дакле, пракса није ништа променула у основном принципу да нема одговорности без кривице. Она је само продужила листу претпоставака одговорности. У члану 1384, и следећа два члана, фигурирају само: најпре, претпоставка одговорности за дело другог (*du fait d'autrui*); затим, за штету причињену животињама (*du fait des animaux*) и, најзад, зграда (*du fait des bâtiments*). Јуриспруденција је додала један нов случај, претпоставку кривице за ствари (*du fait des choses*). Ова нова, четврта претпоставка олакшала је тужбу жртве несрећног случаја исто онолико колико и идеја риска.

После овога краткога увода, несумњиво непотпунога, јер наша ни намера нити задатак и није била да излажемо ствари мање више познате, које чини наш увод, у неку руку, чак излишним, ми ћемо изложити француску јуриспруденцију у периоду од пресуде са вршалицом⁴⁾ до Бесијерове пресуде⁵⁾. Ми ћемо то учинити према следећем плану: најпре ћемо говорити о условима одговорности за ствари, у овом периоду; потом, о питању доказа у овом периоду; затим, о једном интересантном питању које не улази, право говорећи, ни у питање доказа ни у питање услова, а које смо ипак могли испитивати са условима; напошетку, додаћемо кратак закључак.

I. Услови одговорности за ствари.

1) Расмотримо најпре која је личност одговорна? — То је увек она која има ствар на чувању. Пресуде, у нашем периоду, нису ни најмање сумњиве у овом погледу. Доста ће бити да овде поменемо пресуду која се односи на пожар у бордовској жељезничкој станици, познате под именом пресуда о смоли (*l'arrêt de résine*). Примајући као несумњиву одговорност чувара, корисно је имати јасан појам о њему. „Имати ствар на чувању то је имати владање над њом и бити обавезан да се стара за њу, како би је спречио да шкоди“, читамо у Бесоновој докторској тези⁶⁾. Чувар није онај који фактички чува ствар, већ онај који треба да је чува, који има обавезу да је чува. Не води се рачуна о чувару *de facto* већ о чувару *de jure*. Води се рачуна само о правном чувању ствари. Дакле, када је реч о чувању из члана 1384 мисли се на правно чување (*une garde juridique*), чувању које се не односи на факат већ на право. Најчешће је баш сопственик истовремено и чувар, али се чување не поклапа увек са својином. Ово је било утврђено већ у вршаличкој афери, у којој се каже: „Како се жалилац, због свог јединог својства сопственика ствари може ослободити одговорности за штету пожаром произведену, једино под условом да докаже да вршалица није била у његовом чувању, нити у чувању њему потчињених

⁴⁾ В. *L'arrêt Batteuse*, Cass. Requ. 25 марта 1908, у збирци: *Sirey* за 1910. први део, стр. 19.

⁵⁾ В. *L'arrêt Bessières*, у збирци *Sirey*, за 1924 год. први део, стр. 321.

⁶⁾ В. Besson: *La notion de garde dans la responsabilité du fait des choses*. 1927. стр. 13.

особа, у моменту пожара и т. д.“). Значи ако би жалилац доказао да је дао вршалицу у послугу, он, иако сопственик не би био одговоран. Одговарао би њен правни чувар у моменту пожара, послугопримац. Значи даље, послугопримац би, поред контрактуралне обавезе према сопственику вршалице, имао и деликтну обавезу према свима онима којима је штета причињена.

2) Ко може бити тужилац у случају одговорности за ствари? — С једне стране то је свако лице које је телесно повређено. С друге стране, то је такође свако лице које је заинтересовано за пропаду ствар. У нашем периоду, из јуриспрудикције, нема ништа нарочито да се саопшти.

3) Услови који се тичу саме ствари која је проузроковала штету.

а) Да би било одговорности чувара треба да је несрећан случај проузрокован самом ствари, а не делом неког трећег за кога чувар није одговоран. Тако на пр., ако је несрећан случај произвео, не спонтаном експлозијом сифона соде (l'eau de Seltz), већ радњом једног лица страном газди кафане (рецимо, један кафански клијент је разбио сифон соде, невешто рукујући њиме, и његова експлозија направи штету трећем) газдина одговорност неће бити ангажована. У овом случају примењује се члан 1382 Code-a.

б) У нашем периоду разликује се између штете проузроковане помоћу ствари на којој се врши радња човека и штете проузроковане помоћу ствари на којој се не врши ова његова радња. Ова разлика је најкарактеристичнија ознака нашег периода. Тако није се могао применити члан 1384 Code-a на несрећне случајеве проузроковане аутомобилима, јер се није радило, у том случају, о „делу“ ствари, већ о радњи човека. Коментатори, са разлогом критикују ову разлику, основну карактеристику периода који испитујемо. Они подвлаче да је она чисто вештачка. Право говорећи, не само аутомобил, већ ни једна машина не може се лишити радње човекове. Казан локомотиве има исто тако потребу за човековом радњом као и аутомобил. Колизија овога, као и експлозија онога, у основи су исте природе. Зашто видети разлику између случаја где човек управља колима у тренутку несрећног случаја и онога где је он учинио погрешку нешто времена пре несрећног случаја? Како је ова разлика саввим вештачка, требало је члан 1384 проширити и на нове хипотезе у којима интервенише људска радња (аутомобил), као што ће то јуриспруденција доцније и урадити, о чему ћемо доцније говорити, у идућем чланку, али што је у овом тренутку изван домена овога чланка, јер се период кога испитујемо карактерише овом разликом.

в) Мора ли ствар имати једну унутрашњу ману, њој сопствену, или не? — Пресуде нашега периода су савршено јасне у овом питању. Ми ћемо поменути нарочито пресуду Грађанског одељења Касационог су-

?) В. Примедбу № 4.

да од 16 новембра 1920 год. (l'arrêt de la Chambre civile du 16 novembre 1920).⁸⁾ Да би се применила претпоставка кривице на терет чувара „није потребно да ствари имају унутрашњи недостатак, ману сопствену њеној природи, способну да проузрокује штету“, јер закон везује одговорност за чување ствари а не за ствар саму. Пресуда у својим мотивима каже „Како није потребно да ствар има један унутрашњи недостатак, својствен њеној природи, способан да изазове штету, јер члан 1384 Code-a везује одговорност за чување ствари а не за саму ствар...“ Па како нападнута пресуда (суда у Бордоу од 16 јула 1917 год.) признаје да бурићи (les fûts) са смолом бежу у чувању код јужних железница, али сматра да узрок штете мора да лежи у ствари која се има на чувању, бити у њој самој (lui être intrinsèque), па како катран или смола (le broi) није способна да се упали од унутрашње мане њене природе и, према томе, потврдом пресуде, одбацује тужбу за накнаду штете, подигнуте од Трамвајске компаније, и како је, одлучујући тако, погазио означени текст.... са тих разлога ништи и т. д.“.

г) Мора ли бити ствар опасна? — Разликовање ствари опасних и безопасних, измишљено од касационог судије и професора Универзитета у Паризу пок. Амброаза Колене (Ambroise Colin), и брањеног нарочићу од г. Ђорђа Рупера (Georges Ripper), проф. из Париза, није имало примену у нашем периоду. У осталом са разлогом, јер „чувати ствар није само имати потребну опрезност против ње, већ исто тако и за њу.“

д) Обухвата ли члан 1384 Code-a и непокретности? — Реченица г. Демога (René Demogue), проф. у Паризу, „члан 1384 обухвата све ствари. Али идући чланови утврђују да се он не односи на животиње, нити на зграде“⁹⁾, је сасвим тачна за наш период. Али, како су ова два случаја изузеци од општег правила члана 1384 треба их тумачити рестриктивно. Стога г. Демог с разлогом наставља „али када ко други, а не сопственик, има чување непокретности члан 1384 поново узима своју власт, јер члан 1386 говори о сопственику“. Доиста, у нашем периоду члан 1384 има општу примену. Он се примењује на сваку врсту непокретних ствари. Цитирајмо примера ради: кидане ланца дизалице за истовар и утовар¹⁰⁾; бурад катрана или смоле¹¹⁾; сифона соде¹²⁾ и др. Он се примењује исто тако и на непокретности. На пр. једно дрво, које је било врло високо, тако да су његови листови, под утицајем ветра, покрили кровове суседних кућа, скупљали се у олуцима на крову, затварали пролаз

⁸⁾ В. ову пресуду у збиркама *Dallaz* за 1920 год., први део, стр. 169 са примедбом г. Savatier-a (Саватие) проф. у Поатијеу (Poitiers) и у *Sirey* за 1922 год., први део, стр. 97, са примедбом г. Луја Игнеа (Louis Hugueneу), проф. у Паризу.

⁹⁾ В. R. Demogue: *Traité des obligations*. Tome 5. Page 371.

¹⁰⁾ В. Збирку *Dallaz* за 1913 год., први део, стр. 417.

¹¹⁾ В. примедбу № 8.

¹²⁾ В. Збирку *Sirey*, за 1914 год., први део, стр. 128.

за силажење воде, захтевајући тако сваке године скупа чишћења¹³⁾.

ђ) Према томе што се тиче услова који се одnose на ствари, члан 1384, према јуриспруденцији периода кога испитујемо, везује претпоставку кривице за све ствари, без икаквог разликовања сем онога између ствари које су и које нису под непосредном управом човековом. И само ако се ствар налази под његовом непосредном управом као што је случај на пр. са аутомобилом или бициклом, не примењује се члан 1384 већ 1382.

II. Питање доказа.

1) Претпоставка кривице. — Период који испитујемо је јасан у овој ствари, која га карактеризује: претпоставка кривице лежи на чувару.

2) Међутим, да би ова претпоставка имала важности тужилац ипак мора доказати: а) да се он налази у условима претпоставке, т.ј. он мора утврдити: (1) материјални факат несрећног случаја и (2) штету и б) да је тужени чувар.

3) Противдоказ. — У прелазном периоду, који се налази између класичног периода (примена чл. 1382) и овога кога ми испитујемо, претпоставка која лежи на чувару није баш тако чврста. Да она падне са њега, чувару би било доста да докаже да он лично није учинио никакву грешку, т.ј. да је он посветио сву потребну опрезност да штету избегне. Еволуција у нашем периоду је се састојала у кристализирању да претпоставка кривице може пасти само са доказом: (1) случаја (*le cas fortuit*) или више силе (*la force majeure*); (2) кривицом жртве и (3) кривицом трећег. Ми се нећемо задржавати на последња два противдоказа. Они су по себи јасни и наш период нема ничега интересантнога у томе погледу. Међутим то није случај са првим противдоказом, који је, у осталом, најчешћи у пракси. Код њега у нашем периоду могу се разликовати две етапе.

а) Прва етапа, до пресуде Жалбеног одељења Касационога суда (*la Chambre de requettes*) од 29 априла 1913 године.¹⁴⁾ У овој етапи, да би се оборила претпоставка члана 1384 довољно је утврдити да је узрок несрећног случаја остао непознат. Непознат узрок је исто што и случај. Тако на пр., пресуда, која се односи на беочуг ланца који се прекинуо, се изражава на следећи начин: „Како је немогуће одредити узрок једнога догађаја, за кога не зависи од тужиоца ни да предвиди ни да избегне; како пресуда, с правом, сматра да је тужени, утврђујући тако случај, оборио, са противдоказом, претпоставку кривице, која произлази из тога, у смислу члана 1384, што је имао на чувању, преко свога потчињенога (*la préposé*),

¹³⁾ В Пресуду суда у Лиможу (*Limoges*) од 20 јуна 1921 год., у збирци *Dallaz* за 1922 год., други део, стр. 49, са примедбом г. Анриа Лалуа (*Henri Lalou*).

¹⁴⁾ В. Збирку *Dallaz* за 1913 год., први део, стр. 427, са извештајем саветника Михаила Жафара (*Michel Jaffard*).

У апарат за дизаиње у питању; — из чега следује да нападнута одлука која је добро мотивисана, није повредила никакав текст закона означенога у жалби; — Због којих разлога одбија и т. д.“

б) Друга етапа. — Међутим, пресуда Грађанског одељења (la Chambre civile) од 21 јануара 1919¹⁵⁾ осуђује Жељезничку компанију, премда узрок несрећног случаја, у дворишту Сенлазарске станице, није био откривен, т. ј. остао је непознат. У мотивима пресуде читамо: „Како претпоставка кривице против онога који има на чувању ствар може бити оборена само са противдоказом случаја или више силе, или некога странаога узрока који му се не може урачунати у кривицу и како није довољно да се докаже да он није учинио никакву кривицу, да је узрок штете остао непознат и т. д.“ Ова пресуда је врло важна. С једне стране то је прва пресуда коју је донело Грађанско одељење Касационог суда од 1896 године, у питању одговорности за ствари. С друге стране, и нарочито, с тога што од тада француски Касациони суд ће увек остати на овом гледишту. А то ће рећи да у будуће непознат узрок није довољан да ослободи чувара одговорности која лежи на њему као последица претпоставке кривице.

III. Пожари и одговорност за штету њима причињену

Ми ћемо подвући још факат да је законодавац, као последицу еволуције јуриспруденције у материји одговорности за штету причињењу стварима, потврдио, бар посредним начином, *per argumentum a contrario*, претпоставку кривице која лежи на чувару.

Претпоставка кривице и стално проширење појма ствари која се има на чувању, нарочито после пресуде Грађанског одељења француског Касационог суда од 16 новембра 1920 год.¹⁶⁾ је изазвало узнемиреност осигуравајућих друштва, која су се осетила у опасности да накнађују све штете изазване пожаром. Страх осигуравајућих друштва, са своје стране, имао је за последицу повећање осигуравајућег прима. Да избегне овој опасности законодавац је интервенисао са Законом од 7 новембра 1922 год., уметнутим у члан 1384 који гласи: „Ипак онај који држи, по ком било основу, целу или део непокретности или покретних добара у којима букне пожар, биће одговоран, према трећима, за проузроковање штете овим пожаром, само ако је доказано да је пожар произишао кривицом његовом или личности за коју он одговара. — Овај пропис се не примењује на односе између сопственика и закупаца, који остају регулисани члановима 1733 и 1734 Code civil-a“.

Овај закон је изменио последице еволуције јуриспруденције у следећој ствари: у случају пожара он је укинуо претпоставку кривице чувара, враћајући поново на члан 1382 Code-a. Али, како је овај закон од 7 новембра 1922 год., сада алинеја друга члана 1384, изузетак од општег правила прве алинеје истог члана треба

¹⁵⁾ В. Збирку *Sirey*, за 1922 год., први део, стр. 265.

¹⁶⁾ В. примедбу № 8.

интерпретирати рестриктивно. *Exceptiones sunt strictissimae interpretationes*. Према томе, да се члан 1384, алинеја прва не примени треба да је пожар пренет са једне ствари која гори на другу. На пр. једна је кућа у пламену. Помоћу својих пламенова, ова кућа која гори пренесе ватру на једну суседну кућу. Примењује се члан 1382. Али, ако се на пр. са жишката (*la flambécste*) једне локомотиве проузрокују пожар, не ради се тада о случају предвиђеном у закону од 7 новембра 1922 г., јер нема пренетог пожара (*l'incendie communiquée*) од једне ствари која гори на неку другу. Не може се рећи да је локомотива у стању пожара. То исто вреди за један трансформатор, који проузрокује ватру својим електричним варницама (*l'étencelle électrique*), или када се деси експлозија и проузрокује пожар на даљину. У ова три последња случаја ватра није пренета већ изазвана (*le feu n'est pas communiqué mais occasionné*), те се примењује члан 1384 алинеја прва.

IV. Закључак

1) У времену које се пласира од пресуде о вршалици до Бесиерове пресуде претпоставка кривице, на терет чувара се несумњиво примењује. — Тековине јуриструденције остају до данашњег дана у снази.

2) Ради њене примене, у принципу, не прави се никакво разликовање ствари. Ипак, разликује се дело „саме ствари“ и дело ствари управљане човеком. — Ове ће разлике доцније нестати, али ће се појавити Коленова подела на ствари опасне и безопасне, да би доцније, 1930 год. и ње нестало, дајући члану 1384 алинеја прва, пуну примену (и за аутомобиле). У овоме случају примењује се претпоставка члана 1384 изузевши: најпре, случајеве пожара пренете са ствари која гори (у ком се случају враћа на правило члана 1382); и најзад несрећне случајеве штете причињене животињама или зградама (са специјалним регулисањем).

3) Запитајмо се најзад који је карактер јуриспруденције у овом периоду?

Може се бити апсолутно слојан са г. Саватином (*Savattier*) да јуриспруденција нашег периода, под утицајем две идеје, које, код писаца, доминирају теоријом одговорности, идејом кривице и идејом риска, има мешовити карактер. — С једне стране, одговорност чувара ствари није престала чак ако он и докаже да није учинио никакву кривицу, ако он не одреди и не покаже, истовремено, који је страни узрок коме се штета приписати може. То је идеја риска која преодминира овде. — С друге стране, и ако претворена, у извесној мери, у необориву (*irréfragable*) на основу ове идеје риска, то је увек претпоставка кривице, коју јуриспруденција види у члану 1384.

СУДСКА ПРАКСА

*Поверилац закуподавца има права на директну шужбу прошиву закупца, који по решењу о забрани није положио дугујућу закупнину.
Одлука опште седнице Касационог суда.*

Тужиља А. навела је, да јој по поравнању, потврђеном од стране трговачког суда, дугује М. 100.000 дин. За обавезу овога дуга решењем Среског суда одобрена је забрана на примање дужника, које овај има у виду кирије од закупца своје зграде. Између осталих закупца држи под закуп један локал тужени Ј., који је престао да полаже закупну цену тако да јој дугује 8.000 дин. рачунајући кирију за пет месеци. Зато га тужи и моли суд да га осуди на плаћање горње суме. Тужени Ј. навео је, да је после тужилачке забране на примање њена дужника М. дошла забрана на њено примање за обезбеду њеног дуговања повериоцу Општем осигуравајућем друштву Ј., па му је тим решењем наложено да узабраћену кирију ником не издаје до даље наредбе суда. Окружни суд за град Београд пресудом од 21-III-1934. год. По — 1447 осудио је туженог на плаћање горње суме. Приговор пак туженог да кирију није полагао због нове забране суд је нашао да је неоправдан, пошто је у том случају тужени могао полагати кирију извршној власти а он то није учинио. Апелациони суд је преиначио пресуду првог суда и тужиљу одбио од тражења, наставши да тужиља вије ни у каквом односу са туженим, да би он био дужан да плати тражену суму, јер је тужени по решењу Среског суда имао да полаже узабраћену кирију одређеном староцу а не њој. Тек кад би тужиља имала према туженом титулус онакав какав према њој има њен дужник М. имала би тужиља, по нахођењу апелационог суда легитимитет за подизање тужбе према туженом за дужну кирију.

Касациони суд примедбама свог II одељења од 29. октобра 1934. год. Рев. 1211 поништио је горњу пресуду Апелационог суда са следећих разлога:

Погрешно Апелациони суд налази да тужиља према туженом нема титулуса онаког, какав дужник М. има према туженом. Ово с тога, што се из приложеног поравнања у тужби види, да дужник М. признаје тужиљи дуг од 100.000 дин., за чију је обезбеду решењем Среског суда стављена забрана на кирију дужника М., коју од својих закупца прима месечно за издате станове и локале, те је према томе утврђено, да спорно потраживање тужиљино од туженог Ј. потиче из њена права, које има, као обезбеђен поверилац од дужника М., па је самим тим утврђен и њен титулус. Али, како је на ово примање тужиљино од дужника Ј., према приложеном решењу Среског суда за град Београд доказано, да је стављена забрана за рачун осигуравајућег друштва, онда је дужник Ј. дужан, у место да полаже новац за рачун тужиље, да исти, као пазалогу тужиљиног повериоца осигуравајућег друштва — §§ 310. 312. и 313. грађ. зак. полаже у судски депозит до расправе питања о дугу између осигуравајућег друштва и тужиље.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је дао следеће противразлоге:

„Апелациони суд налази, да према поменутом решењу тужиља није стекла право на тражбину непосредно и према туженом Ј., јер је по овоме решењу тужени Ј., као купац дужника М. имао кирију од закупног локала да полаже само староцу у место дужнику М. као закуподавцу, те тиме остао у обавези према дужнику М. и није доспео ни у какав однос са тужиљом, пошто забраном није извршен пренос тражбине закуподавца М. од туженог Ј. на тужиљу, да би она имала какво право да судским путем тражи наплату од туженог, као дужника. Према поменутом решењу среског суда само дужник М. је њен обавезни дужник и само према њему има права да ову наплату тражи судским путем а не и према туженом Ј. Зато је апелациони суд нашао, да је тужиљино тражење неумесно и недоказано и одбио је од тражења“.

Касациони суд у својој општој седници од 11-XII-1934. г. Рев. Бр. 1211. усвојио је примедбе свога одељења а ове противразлоге одбацио.

У већини случајева закупци, који по решењу о забрани треба да полажу узабраћену кирију староцу или извршној власти, не одговарају овој својој обавези. Овим њиховим поступком они наносе штету и дужнику и повериоцу, за чији је рачун стављена забрана. Дужнику у томе, што се његов дуг повериоцу за дуже време не исплати, услед чега се нагомилала камата а повериоцу, што не може раније да дође до свога уложеног новца. Ако дужник односно заку-

подавац, са своје стране не предузима никакве мере према неуредном закупцу, што често и бива, онда се поверилац мора сам побринути за заштиту својих интереса. Ако је решењем о забрани закупцу наложено да закупнину полаже извршној власти, онда се поверилац може обратити њој и тражити да она позове закупца, да положи одговарајућу закупнину. Но таква заштита повериоцевих интереса не би била ефикасна. На име, све што би извршна власт у том погледу могла да учини, то је, да саопшти закупцу да одмах положи дугујућу закупнину. Ако овај и после тога не би одговорио својој дужности, извршна власт не би могла егзекутивним путем извршити наплату с обзиром на § 465. грађ. суд. пост. (за Србију) у коме је лимитативно побројано шта се све може без извршне судске одлуке наплаћивати. Овде истина постоји извршно решење о забрани али оно према закупцу има у толико дејства, што више не може закупнину полагати закуподавцу, већ извршној власти, односно стараоцу. Он тим решењем није и осуђен да плати закупнину, да би извршна власт могла исту наплатити из његове имовине. Према томе, повериоцу остаје да се противу неуредног закупца обрати редовном тужбом суду. Настаје питање: да ли и какву тужбу поверилац може подићи противу закупца? Да ли он у томе случају може подићи директну тужбу за наплату неположене, дугујуће закупнине или то право припада само његовом дужнику, закуподавцу?

У конкретном случају, који смо напред изложили, окружни за град Београд нашао је, да је тужиоцу (повериоцу) тужени закупца нанео штету тиме, што по решењу о забрани није положио одговарајућу закупнину стараоцу, да му је дакле причинио штету нечињeњем али му није досудио накнаду штете, већ је туженог просто осудио да тужиоцу положи сву дугујућу закупнину. Тиме је тужиоца признао за титулара права на тражење закупнине из уговора о закупу. Апелациони суд међутим стао је на гледиште да тужилац нема легитимације за подизање тужбе. Друго одељење Касационог суда пак у својим примедбама, које је усвојила и општа седница, заступа супротно становиште: да је титулус тужиоцев утврђен самим тим, што спорно потраживање тужиочево потиче из његовог права, које, као обезбеђени поверилац има према своме дужнику — закуподавцу. Но како је на примање тужилачке стране од закуподавца стављена друга забрана, то је, према примедбама Касационог суда, тужени закупца дужан да одговарајућу кирију полаже у депозит. Другим речима, да није било ове друге забране, тужени закупца би био осуђен да сву дугујућу кирију положи повериоцу — тужиоцу.

Налазимо да поверилац не би могао тражити тужбом наплату закупнине, која је за његов рачун узабрањена. Закупчева обвеза да плаћа кирију за закупљено добро проистиче из уговора о закупу, закључена са закуподавцем. Тај уговор има дејства само према уговорачима а не и према трећим лицима, као што је у овом случају поверилац закуподавчев. Стављање забране на кирију није исто, што и цесија тражбине закуподавчеве на повериоца, да би овај могао исту остваривати према закупцу. Она је само једно обезбеђење — залогом на примање дужниковом од закупца. Да ли ће се и у колико поверилац из те залогe моћи наплатити, зависи од тога, колико је право његовог дужника према закупцу на тражење закупнине. Једино, што поверилац може тужбом према закупцу тражити, то је, да тужени положи извршној власти дугујућу закупнину, јер извршна власт, којој је поверилац предао на извршење судску одлуку према дужнику, има да расправи питање, колико по истој одлуци суда припада повериоцу и да му исту суму и преда. Ово нарочито онда, кад на кирију постоје забране више поверилаца, у ком случају се сав депозит има послати суду на распоред у смислу § 489. грађ. суд. пост.

Пропис чл. 2. одељак трећи „Правилника за извршење Уредбе о заштити земљорадника“ од 5-ХI-1934. год. не односи се на све стечајне дужнике.

Стецишни дужник Ч. молио је суд, да у смислу Уредбе о заштити земљорадника од 27-III-1934. год. донесе решење, да се све имање, које је одузето од њега и предато управитељу стечајне масе на управу, одузме од управитеља и преда њему — дужнику, и што је он земљорадник.

Окружни суд у Шапцу решењем од 13. септембра 1934. год. одбио је молницу од тражења са следећих разлога:

Уредба о заштити земљорадника предвидела је и земљораднике, који су под стечајем и стечајно поступање има се продужити и даље као да пре доношења Уредбе са том изменом, што се за време важења ове Уредбе не може вршити продаја — чл. 6. Уредбе. Ово суд изводи из следећег: што је у чл. 3.

Ове Уредбе предвиђено у колико и кад земљорадник мора плаћати камате и анутет, док онај, који је под стечајем, ово не мора плаћати. Из тога излази, да би земљорадници, који су под стечајем, ако би им се вратила имовина на слободну управу, били у бољем положају од оних, који нису а то законодавац сигурно није хтео, већ их је изузео испод Уредбе о заштити земљорадника, те се над њиховом имовином стечишно поступање има и даље продужити а управитељ стечишне масе приходе са имања прибирати — уновчавати и уносити у судску касу. Да је законодавац хтео заштити и земљораднике, који су под стечајем, он би то изрично наредио у овој Уредби, као што је учинио са земљорадницима, који нису под стечајем, већ их је изједначио само одлагањем принудних продаја.

По уложеном рекурсу стечајног дужника противу горњег решења окр. суда Апелациони суд у Београду закључком од 10-XII-1934. г. укинуо је исто решење са разлога:

По чл. 2. одељ. III Правилника за извршење Уредбе о заштити земљорадника од 5-XI-1934. год. Бр. 76527 Уредба о заштити земљорадника од 3. августа 1934. год. односи се и на земљораднике, који су пали под стечај. Према овоме први суд је погрешно, што је одбио стечајног дужника, да му се пописана имовина преда на управу, те је Апелациони суд донео закључак као у диспозитиву — § 188, стеч. зак. у вези §§ 620. и 621. гр. п. п.

Апелациони суд преиначио је закључак апелационог суда и молиоца — стечишног дужника одбио од тражења, да му се имовина преда на управу, налазећи да је основан рекурсни навод управитеља стечајне класе, да се на овај стечај не може применити чл. 2. одељ. III правилника за извршење Уредбе о заштити земљорадника, оа 5-XI-1934. год., пошто се одредба правилника, на коју се позива Апелациони суд, односи само на будуће стечајеве, као пропис формалног права и важи за будућност а овај је стечај отворен још 1931. године, дакле пре доношења и закона о заштити земљорадника од 19-IV-1932 г., те се према томе на прописе Уредбе о заштити земљорадника од 3-VIII-1934 г. не могу применити у овом стечају.

Ни у Уредби о заштити земљорадника од 3. августа 1934. год. ни у ранијим законима о томе, није изрично предвиђено, да ли се прописи уредбе односно закона односе и на ове дужнике земљораднике, који су под стечајем. Тек је то питање регулисао „Правилник за извршење уредбе о заштити земљорадника“ од 5-XI-1934. (Службене новине Бр. 257.-LXVI од 7-XI-1934. г.), чије одредбе према чл. 34. имају снагу аутентична тумачења. Но ни овим правилником поменуто питање није потпуно разрађено, већ је у његовом чл. 2. став. III само речено, да се Уредба односи и на земљорадника, који је пао под стечај. Није, на име, речено да ли се прописи Уредбе о заштити земљорадника односе и на земљораднике који су дошли под стечишно поступање пре Уредбе или само на оне, над чијом је имовином отворен стечај за време важења исте Уредбе, што је код судова и извршних власти у примени Уредбе и Правилника изазвало различито тумачење. На сваки начин, да су прописи Правилника интерпретативног карактера, те се чл. 2. истог Правилника има распрострајети на све земљораднике који су пали под стечај после ступања на снагу саме Уредбе али не и на стечајеве пре тога.

Тих. М. Ивановић
секретар Касаационог суда

Кад призивни суд, изјављени призив није одбацио у ирешходном поштуку по § 365 грађ. парн. поштука, ниши је пресуду огласио ништавном по § 571 грађ. парн. поштука, а и странке се нису одрекле усмене расправе у смислу § 586 грађ. парн. поштука, онда призивни суд није овлашћен, да се у нејавној седници уиушта у расправљање правне оцене спорног предмета, већ је по § 574 грађ. парн. поштука био дужан да одреди рочиште за усмену расправу и на истом расправи сазрну ствар. (Закључак Касаационог суда у Београду од 15 августа 1934 год. Рев. Бр. 965).

На пресуду Београдског Апелационог суда као призивног суда од 26 маја 1934 године, донету по спору Р. противу К. Ј. због укидања права удовичког уживања изјавио је ревизију заступник тужилачке стране, налазећи да је Апелациони суд погрешно што овај спор није расправио по одржању усмене расправе, јер се странке нису одрекле усмене расправе.

Из пресуде Апелационог суда види се да је Апелациони суд решавајући по призиву тужилачке стране противу пресуде Окружног суда у Смедереву од 31 марта 1934 године, По 208/34 донео у својој нејавној седници на основу § 567

грађ. парн. поступка пресуду да се позив заступника тужилачке стране не уважи и пресуда Округног суда у Смедереву потврди.

Касациони суд у Београду разматрајући ревизију тужилачке стране изјављену противу пресуде Београдског Апелационог суда од 26. маја 1934. године Пл. 86, закључком својим од 15 августа 1934. године, Рев. 965 уважио је ревизију тужилачке стране, пресуду Апелационог суда као ништавну укинуо и предмет вратио истом суду на усмену расправу, са разлога:

„Кад Апелациони суд, као позивни суд, није позив тужилачке стране одбацио у претходном поступку по § 565 парн. поступка, нити је пресуду огласио ништавном по § 571 истог закона, и кад парничке странке нису дале пристанак да се њихов спор може расправити и без усмене расправе у смислу § 586 истог закона, онда Апелациони суд није био овлашћен, да се у нејавној седници упушта у разматрање правне оцене спорног предмета већ је по § 574 парн. поступка био дужан, да одреди рочиште за усмену расправу и да по одржању исте расправи спорну ствар.

Како Апелациони суд то није учинио, његова се пресуда појављује као ништавна, па ју је Касациони суд на основу § 604 закона о грађанском парн. поступку као такву морао поништити у целини и поступак који јој је претходно и ствар вратити истоме суду на усмену расправу“.

Прошву одлуке суда којом се дозвољава повраћај у пређашње стање нема места правном леку по § 217 Грађ. парн. пост. (Закључак Касационог суда од 13 новембра 1934. год. Рек. 1704).

У правној ствари М. М. противу Љ. М., ради дуга, Срески суд у Зајечару одлучујући о предлогу тужиоцем за повраћај у пређашње стање, закључком својим од 13 априла 1934. год. П. 162/7, није дозволио предложени повраћај у пређашње стање, због изостанка са рочишта од 17 фебруара 1934. год., са разлога:

„По оцени навода и поднетих доказа обеју парничних странака, чији је резултат изложен у записнику од данас, суд је нашао, да је тужиочево тражење повраћаја остало недоказано, па га је с тога на основу § 213 гр. п. п. одбио.

Исказима сведока утврђено је само то, да је тужилац означенога дана грчеве имао у стомаку, али је био у својој радњи где је час седео час ходао, те је могао лично или преко својих млађих да позове и упути адвоката или ма које друго лице да га пред судом тога дана заступа, што он није урадио.

Поднети лекарски рецепт не може служити као доказ у овоме спору, а из њега се може закључити то да је тужилац могао предвиђати нападе и напред припремити своје заступање пред судом“.

Окружни суд у Зајечару, као рекурсни суд, решавајући по рецирсу тужиоца противу горњег закључка среског суда у Зајечару, закључком својим од 8 септембра 1934. год. Пл. 12, усвојио је рецирсу тужиоца и побијану одлуку Среског суда у Зајечару П. 162/34 од 13 априла 1934. год. преиначио у томе што је дозволио повраћај, са разлога:

„Окружни суд је нашао, да је срески суд у Зајечару погрешио, када је својом одлуком од 13 априла 1934. год. П. 162/34 одбио тужиоца од тражења повраћаја у смислу § 213 гр. п. п. нашавши да је тражење повраћаја остало недоказано. То пак зато, што су сведоци Д. В. и С. В. на усменој расправи пред Среским судом од 13 априла т. г. посведочили и навод тужиоца, да је он на дан 17. II. т. г. добио грчеве и седео у канцеларији, а не у радњи, чиме су довели до велике вероватноће околност, да је тужилац тога дана био спречен да дође на рочиште“.

Касациони суд у Београду, решавајући рецирсу туженика противу горњег закључка окружног суда, закључком својим од 13 новембра 1934. год. Рек. 1701, одбацио је рецирсу туженика као недопуштен, са разлога:

„Како је закључком Округног суда у Зајечару од 8 септембра 1934. год. Пл. 12/14 дозвољен повраћај у пређашње стање због изостанка, то у смислу § 217. грађ. парн. пост. није било места правном леку.

Са ових разлога, Касациони суд је одбацио рецирсу туженика као недопуштен, што је морао и окружни суд да учини §§ 617 и 620 грађ. парн. пост.“

Поступак противу задржања осудног решења од извршења, донешог по одредбама главе XVII грађ. суд. пост. од 1865 године, има се провешти по прописима новог парничног поступка, и ако је тражење задржања поднешо пре ступања на снагу новог парничног поступка, ако на дан ступања на снагу овога још није ошпочела расправа о траженом задржању. (Одлука Касационог суда у Београду од 12 јуна 1934. год. Р. 195).

По спору А. З. противу И. Ј. због дуга, Срески суд у Алексинцу актом П. 525/34 од 18 јуна 1934. год. известио је овај суд, да је Окружни суд у Нишу доставио њему овај предмет на решавање налазећи да је по § 64 т. 1. грађ. парн. пост. за све грађанске спорове до 12.000 — дванаест хиљада динара надлежан Срески суд, у по чл. 36 и 42 Уводног закона, и за све предмете којима није предат одговор на тужбу као и сва тражења осуде по кратком поступку.

Срески суд у Алексинцу налази да није надлежан да суди по овој спору јер је ова ствар пресуђена решењем Окружног суда у Нушу бр. 4634 од 11 априла 1933. год. које је постало извршно према свима туженима изузев према туженом Ј. који је актом бр. 15026/33. тражио задржање од извршења овог осудног решења.

Касациони суд у Београду, решавајући овај појављени сукоб надлежности оцењујући разлоге једног и другог суда са којих одбијају надлежност по овој спору, одлуком својом од 26 јуна 1934 год. Р. бр. 195, нашао је: да је за решење питања о умесности траженог задржања од извршења осудног решења бр. 4534/33, као и даљи рад по овој предмету надлежан Срески суд у Алексинцу, а не Окружни суд у Нишу. Овако Касациони суд налази на основу прописа чл. 37 ст. 1 Уводног закона од 9. VIII 1930 год. по коме поступак поводом приговора противу платног налога у мандатном поступку, што одговара ранијем тражењу задржања осудног решења донетог по одредбама главе XVII грађ. суд. пост. од. 1865 год., има се провести по прописима новог парничног поступка, и ако су приговори (тражење задржања) поднети пре ступања на снагу новог грађанског парничног поступка, али на дан ступања на снагу овога још није отпочела расправа по овим приговорима. Па како се из акта спора види да о акту задржања од извршења бр. 1506 није до 1 јануара 1934 год. донета никаква одлука од стране Окружног суда у Нишу, то је на основу § 37 ст. 1. Уводног закона за даљи рад по овој предмету надлежан Срески суд у Алексинцу.

Кад призивни суд својим закључком враши спорну ствар првом суду на поновно расправљање и пресуђење, без означена да суд има да поступи шек кад закључак призивни поштине извршан, онда по § 613 шач. 3 грађ. парн. пост. противу шаквог закључка призивног суда нема места правном леку. (Закључак Касационог суда у Београду од 29 децембра 1934. год. Рев. 1429).

У правној ствари Б. В. противу К. Ј., због отказа стана, Срески суд у Смедереву пресудом својом од 9. октобра 1934 год. П. 580/34, укинуо је у целисти отказ издан закључком истог суда од 29. септембра 1934. год. Р. 789/34, са разлога:

„Према § 357 од. 3 гр. п. п., кад отказивалац не станује ни у месту ни у подручју надлежнога Среског суда онда он треба да постави пуномоћника за пријем достава који ту станује.

Па како у конкретном случају тужитељ није поступио у смислу наређења предњег законског прописа, и на данашњу расправу није дошао, јер му ни позив није уручен, то је суд и донео предњу пресуду, којом је отказ стана укинуо у целисти“.

Окружни суд у Смедереву, као призивни суд по призиву тужиоца, закључком својим од 24. новембра 1934. год. Пл. 42, уважио је призив, укинуо је побјену пресуду и поступак Среског суда, као ништаван, и спорну ствар вратио парничном суду, да поново ствар расправи и пресуди, са разлога:

„Од § 3 § 657 гр. п. п. изрично предвиђа случајеве, којим се може одбити отказ, наиме, ако отказ не одговара прописима 1 и 2 од. 637 гр. п. п. али под условом, ако се недостатак не може уклонити по § 183 гр. п. п. Међутим, по § 183 вр. п. п. суд мора по службеној дужности наредити, да се уклоне формални недостаци, а по 2 од. истог §-а т. 1 као формални недостатак има се сматрати неозначење пуномоћника за пријем достава.

Пошто парнични суд формални недостатак отказа из § 657 од. 2 грађ. п. п. наиме, што отказивач није означио пуномоћника, који станује у подручју парничног суда, а који се формални недостатак генералише и у § 175 гр. п. п.

није уклонио, односно није поступио у смислу § 183-1-грп. то је призив, као основан, уважен и побијана пресуда на основу § 571 гр. п. п. укинута, а тако исто и поступак који јој је претходио“.

Касациони суд у Београду по изјављеном рекурсу туженика, закључком својим од 29 децембра 1934 год. Рев. 1429, одбацио је овај рекурс, као недопуштен, на основу т. 3 § 613 гр. п. п., са разлога:

„Кад је Окружни суд, као призивни суд, закључком својим Пл. 42/12/34 укинуо пресуду среског суда у Смедереву од 9. октобра 1934. год. г. П. 580/4/34 као и поступак који јој је претходио и вратио спорну ствар среском суду на поновно расправљање и пресуђење, а у свом закључку није одлучио да ће Срески суд по истом поступити тек кад закључак призивног суда постане правоснажан, — онда против таквог закључка није допуштен рекурс т. 3 613 гр. п. п.

Са тога разлога је Касациони суд одлучио да се рекурс тужене стране на основу наведеног законског прописа и § 620 гр. п. п. одбаци као недопуштен“.

Саопштио:

Јован Д. Смиљанић
секретар Касационог суда

ИЗ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

ЗАПИСНИК

VI седнице Одбора Адвокатске Коморе у Београду, одржане 13. марта 1935. године у 6 час. по подне у Београду.

Присутни: Заменик претседника Милан Драговић, чланови одбора: Војислав Милошевић, Савко Дуканац, Др. Иван Рибар, Др. Миленко Стојић, Тришко Жугић, Др. Видан Благојевић, Владимир Симић, Милорад Павловић, Милан Живадиновић, Сима Алкалај, Љубиша Димитријевић, Драгомир Ивковић, Лука Пешић. Извинили се: Младен Цинцар-Јанковић због болести и Др. Јанко Олић због заузетости.

Заменик претседника отвара седницу у 6 час. по подне и даје реч секретару Владимиру Симићу да реферише о предметима из свога делокруга. По реферату секретара Симића доводе се ове одлуке:

Накнадно се одобравају одлуке о упису у именик адвоката Димитрија Терзибашића са седиштем у Београду и о брисању из именика адвоката Стевана Јовановића, адв. из Смедерева под 2. П. 1935. год. услед смрти. За преузиматеља канцеларије одређен је Миљивоје Перић, адв. из Смедерева.

Брише се из именика адвоката Михаило Матић, адв. из Шапца од 22. П. 1935. год. услед смрти. За преузиматеља канцеларије одређен је Јанковић Јанко, адв. из Шапца.

Одобрава се Стевану Поповићу упис у именик адвоката са седиштем канцеларије у Београду.

Одобрава се Др. Стевану Поповићу пресељење канцеларије из Паланке у Младеновац у смислу примедба Касац. суда.

Одобрава се Властимиру Васиљевићу пресељење адв. канцеларије из Ваљева за Мioniцу.

Одобрава се упис у именик адвоката Др. Драгољубу Росићу са седиштем у Шапцу.

Прима се на знање извештај Илије Ускоковића о истеку казне обуставе вршења адвокатуре.

Одобрава се Станиславу Ђ. Поповићу прелаз из канцеларије Душана Маринковића у канцеларију Михаила Миликића, адв. у Београду ради продужења вежбе.

Одобрава се Урошу Стаменковићу упис у именик адв. приправника на вежби код Аркадија Милетића, адв. у Београду.

Одобрава се Бошку Перићу упис у именик адв. приправника на вежби код Душана Димитријевића, адв. у Београду.

Одобрава се Јовану Тошићу упис у именик адв. приправника на вежби код Милутина Стевановића, адв. у Бољевцу.

www.unilib.rs Одобрава се Крсти Балићу упис у именик адв. приправника на вежби код Милана Грубића, адв. у Београду, с тим, да плати таксу односно уписнину од 300.— динара.

Одобрава се Војиславу Поповићу упис у именик адвокатских приправника на вежби код Др. Николе Ђуришића, адв. у Београду.

Одобрава се Мирку Кисовцу упис у именик адв. приправника на вежби код Др. Вјекослава Кисовца, адв. у Београду.

Одобрава се Милану Кржићу прелаз из канцеларије Др. Николе Ђуришића у канцеларију Остривоја Фртунића, адв. у Београду.

Одобрава се Станку Трифуновићу упис у именик адв. приправника на вежби код Нинка Петровића, адв. у Београду.

Одобрава се Радомиру Љ. Живковићу упис у именик адв. приправника на вежби код Љуб. Живковића, адв. у Београду.

Одобрава се Мирку М. Шкорићу упис у именик адв. приправника на вежби код Шкорића Михаила, адв. у Шапцу.

Одобрава се Браниславу Недељковићу упис у именик адв. приправника на вежби код Зарије Матића, адв. у Београду.

По тражењу Милорада Токмаковића решено је, да се предмет упуту Одбору за контролу приправничке вежбе, па тек по његовом реферату да се изнесе на седницу.

Прочитан је акт Милана Живадиновића, члана одбора, Бр. 517/35. па су предлози у истом прихваћени као предлози Коморе за скупштину Савеза Адвокатских Комора.

Поводом претставке Бр. 428/35 потписане од стране 60 адвоката а у којој се излаже жеља, да се сазове ванредна скупштина за избор упражњеног места претседника коморе, Одбор је, после свестране дискусије у којој су учествовали сви чланови одбора, одлучно, да се ово питање одложи за крај маја месеца ове године.

Заменик претседника даје реч секретару Љубиши Димитријевићу да реферише по предметима из свога делокруга.

По реферату секретара Димитријевића доносе се одлуке по тужбама адвоката, које се по закону не могу објављивати.

Г. Жугић извештава, да акт Бр. 214/35 није предао Г. Мин. Унутрашњих Послова пошто га није могао да прими, према саопштењу шефа кабинета г. Радосављевића.

Прочитан је извештај са скупштине Пенз. фонда и исти примљен знању. Како је дневни ред седнице исцрпљен, заменик претседника закључује седницу у 8-20 час. по подне.

Записник је прочитан и примљен.

(Следују потписи присутних чланова одбора и овера заменика претседника и секретара).

ПРИКАЗИ

Др. Радивоје И. Ристић, судија: О Уговорним облигацијама у опште. Нови Сад, 1933. Издање књижаре „Славија“. Стр. 101. — Ризик код куповине и продаје. Нови Сад, 1934. Издање књижаре „Славија“. Стр. 40. — О деликатним облигацијама. Нови Сад, 1934. Издање књижаре „Славија“. Стр. 174. — Теорија објективне одговорности, докторска теза брањена 30. октобра 1933. Нови Сад, 1934. Издање књижаре „Славија“. Стр. 141. — Главни фактори вечног мира међу народима. Нови Сад, 1934. Издање књижаре „Славија“. Стр. 174.

Г. Др. Радивоје И. Ристић веома је плодан правни писац, о чему као најбољи доказ служе горе наведених пет књига. Обрађени предмети су из области Грађанског права и то Облигационог, за које писац има нарочиту склоност, а једно је дело посвећено Међународном јавном праву, или боље рећи Међународној политици.

У овим књигама писац изучава предмет из општег дела Облигационог права — о уговорним облигацијама у опште, даје из специјалног дела — о ризику код куповине и продаје и из области грађанске одговорности — о деликатним облигацијама са теоријом објективне одговорности.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Обрађене теме, поред тога што су веома интересантне, у исто време су и веома спорне. Добро проучене са теориске и са практичке стране, уз интерпретацију односних законских одредаба, са излагањима на међупровинцијалној и упоредној основи, оне услед концизних и прецизних пишчевих излагања добијају сву јасност, без које се не може ниједна студија из Грађанског права замишљати. Зато је потребно пре свега, ако се желе разбистрити појмови, консултовати горње књиге г. Др. *Русића*, које су у томе смислу нарочито за препоруку.

Говорећи о уговорним облигацијама у опште, писац претходно говори о појму, дефиницији и постанку уговорних облигација, па прелази на чињенице које уговор чине ништавним, односно рушљивим, врсте ових уговора и повреде уговора како позитивним чињеницама тако и пропуштањима, и најзад излаже своја гледишта о престанку уговорних облигација.

По веома важном питању ризика код куповине и продаје, писац дели излагања на појам и дефиницију ризика, однос између ризика и случаја, ризик у Римском праву и у нашем позитивном праву упоређеном са аустријским, немачким, француским, швајцарским и мађарским правом.

По питању деликатних облигација, веома актуелном и још недовољно обрађеном у праву, писац своја излагања претходно упућује на појам ових облигација, затим на услове за њихов постанак, за сврху којој имају да служе, све уз разлагања о обиму одговорности, о разлици између деликатних и уговорних облигација и њиховим изворима, о околностима које искључују одговорност за накнаду штете и о застарелости деликатних облигација.

О теорији објективне одговорности говорићемо опширно на крају овог приказа.

Најзад, писац у књизи посвећеној главним факторима вечног мира међу народима, бави се проблемом који човечанство вечно занима. Из комплекса услова који треба да обезбеде човечанству мир, г. Др. *Русић* нарочито истиче неповредност уговора о миру којима је Велики рат окончан и одржање Друштва народа. Није пропустио да наведе и друге факторе, као Бријан-Кологов пакт, којима се тежи за одржањем мира.

Од свих горе наведених дела г. Др. *Русића*, за нас је несумњиво најважније оно у коме је писац изложио теорију објективне одговорности, коме је питање посветио своју докторску тезу и исту одбранио 30. октобра 1933. год. пред Београдским правним факултетом добивши титулу доктора права.

Ово релативно ново учење, које је наишло на нарочити пријем код германских законодавстава и правника, али које не искључује ни француски Грађански законик, ни француски правници, ни француски Касациони суд, прокламује у главном одговорност без кривице, комплетирајући и не дирајући на тај начин у стару доктрину о грађанској одговорности везаној за кривице.

Код нас партија грађанске одговорности, можда најтежа у систему Грађанског права, није обрађена у потпуности као на пр. Задружно или Стварно право, тако да сем коментара XXX. главе Српског Грађанског законика од г. Др. *Драг. Аранђеловића*, неколико добрих чланака у *Мјесечнику* у од пре рата из пера г. Др. *Мауровића*, неколико радова у другим часописима и три реферата на Конгресу правника у Скопљу, другог материјала по овом питању нема, што је г. Др. *Русићу* знатно отежало посао и упутило га у главном на стране изворе. Његови извори у главном су француског порекла, јер и ако је француско законодавство прилично конзервативно у погледу објективне грађанске одговорности не заборављајући никако оно које се односи на професионални ризик, ипак веома гипка пракса француског Касационог суда у вези са историским §§ 1382.—1386. Наполеоновог Грађанског законика омогућила је обилну јуриспруденцију из области ове одговорности и тако потстрекла правне теоретичаре у Француској, да по овом важном питању израде системе који чине част Француској правој науци.

Г. Др. *Русић* је присталица теорије објективне одговорности, коју је поставио на солидне основе. Пошто је изложио порекло и основе ове одговорности, правно-политичке мотиве ове теорије, изучио узрочност као елемент грађанске одговорности и објективну грађанску одговорност пропатио кроз разне случајеве у пракси, писац је на крају закључио, да треба донети један општи пропис код нас о објективној грађанској одговорности и на тај начин обезбедити њену примену на целој државној територији.

Теза дакле г. Др. *Русића* није сув правнички рад: она има ширу социјалну основу. Уз принцип кривице који ни модерни законодавци не искључују као основ за грађанску одговорност, сматрајући ипак да је данас овај принцип

недовољан да обухвати и да могућност за репарацију везану за грађанску одговорност, — писац тражи да се уз принцип узрочности прихвати принцип објективне грађанске одговорности, па би се ова два принципа узajамно допуњавала, чиме би се задовољила социјална правда.

Добро и концизно написана и документована, снабдевена са пробраном литературом, с погледом на велике тешкоће са којима се г. Др. *Рисшић* борио уз своју редовну дужност, што је потписатом добро познато, теза г. Др. *Рисшића* јесте озбиљан рад и прилог нашој правној књижевности о грађанској одговорности. Са овим и осталим делима г. Др. *Рисшић* је ушао у ред правних писаца о којима се мора водити рачуна,

Др. Видан О. Благојевић
адвокат

БЕЛЕШКЕ

Смрт Ирла Б. Бабкока

1. марта 1935. год. умро је у Неји на Сени крај Париза г. *Ирл. Б. Бабкок*, директор Европског центра Карнегијеве дотације, велики пријатељ нашег народа и веома уважен човек и писац.

Бивши студент на Сорбони и француском колежу, затим професор романских језика и литературе на Универзитетима у Чикагу и Њујорку, г. *Бабкок* је био доајен на овом последњем Универзитету почев од 1923. год. Био је управник школе американог црвеног крста у Паризу нешто после уласка у рат Сједињених америчких држава. Позван 1925. год. да управља Европским центром Карнегијеве дотације од стране председника г. *Николе Марџ Башлера*, он је се истакао у универзитетским као и у дипломатским круговима у Паризу и Женеви и у већим престоницама Централне Европе, ширином и квалитетом свога знања, пријатношћу свога духа, великом финоћом карактера и изванредном куртоазијом. Г. *Бабкок* је нарочито био мајстор да своје мишљење, изнесено у најлепшој форми, тако образложи, да је се оно само од себе наметало.

Имао је великог утицаја на дипломатске преставнике његове земље, пошто је г. *Бабкок* и сам био прожет осећајем потребе за међународну сарадњу. С тога је био биран и постао чланом свих најважнијих американских институција и удружења у Паризу.

У личним односима веома пријатан, г. *Бабкок* је свуда имао само пријатеље. Широких пацифистичких концепција, основаних на уверењу да само мир доноси доброчинства човечанству, г. *Бабкок* је у Европском центру Карнегијеве дотације створио центар за међународну сарадњу свих добронамерних људи, без обзира на национал-

ност, где је искрено и убеђено проповедан мир међу народима.

Нарочито је ценио нашу државу и наше сараднике на пацифизму и међународном праву и помогао је Југословенско удружење за међународно право у његовим напорима да се афирмира као удружење које проповеда мир и мирна решења на Балкану. С тога је г. *Бабкок* искрено ожаљен у нашој земљи јер са њиме ми губимо искреног и оданог пријатеља и моћног заштитника.

Др. Видан О. Благојевић
адвокат

О демократији и парламентаризму

Под горњим насловом изашао је у *Новој Европи* за фебруар 1934. год. чланак г. Др. *Ива Полишеа* адв. и председника Загребачке адв. коморе, који у целини доносимо.

... Сви пријатељи и родољуби нашега народа једногласно исповедају, да без уживања Слободе не може бити напретка нашем народу.

Кнежевић П. А. Караћорђевић (у предговору своје преводу књиге Ц. Стјуарта Мила, „О Слободи“, „О Божићу“ 1867.

Парламентаризам је као политичко сретство, по традицијама од Мога незаборавнога Оца, остао и Мој идеал.

Краљ Александар Први (у својем манифесту од 6. I. 1929.).

Познат је онај аргумент противу рата: када би се ратовање састојало не у борби маса већ у борби против-

ничких војсковођа, ови би били ратоборни. Слично је некако и с државним уређењима и њиховим заговаратељима. Кад би, рецимо, г. Мусолини знао да ће све до своје смрти бити само обичан галијански грађанин, па кад би га — под том претпоставком — питали: воли ли као такав живјети у фашистички уређеној држави, или у демократији, он би се готово поуздано одлучио за потоњу. Исто би тако, вјероватно, и Г. Хитлер изабрао демократски режим, кад би му било суђено да мјесто „Führer“-а буде „geführt“. Јер, режими који нису демократски годе редовно само онима који у њима заповједају и њиховој најближој околини и помагачима, дакле знатној мањини; док су за оне који имају искључиво да слушају, дакле за огромну већину, терет и зло. А ипак су државе и државне управе ради људи, ради држављана, а не обрнуто, те би се и управе имале равнати према држављанима, тј. према већини. То је наједноставнији али уједно и најачи аргуменат у прилог демократији, пред којим морају узмакнути све теорије о државним управама. Главна погрешка ових теорија састоји се у томе, што су њихови састављачи сметнули с ума да је режим само сретство за интерес већине као сврхе, те да се има прилагодити већини, а никако обрнуто. Слаб је то протуралог: да воља већине није исто што и интерес већине. Тај протуралог могао је још и вриједити прије неколико дешенија, а и онда не код свих народа; данас у вријеме јавног мнијења и јавне штампе, и све мањег аналфabetизма, воља већине све више постаје свјесном онога што је у њезину интересу, и колико год она по некад лутала, коначно ипак знаде погодити властити интерес. У сваком случају, та је воља бољи водич него воља владајуће мањине која већ и ради супротности властитих интереса с онима већине неће хтјети потоњима удовољити. Други је протуралог: да човек већ по својој нарави воли да слуша, а хоће ли живјети у друштву, у држави, и мора да слуша. Али, на другој страни, човек по својој нарави воли и да заповиједа, да води; а немогуће је да сви само слушају или да сви само заповиједају! То би довело или до тираније или до анархије. Једино демократија уравнотежује оба инстинкта; једино она удовољава обима, стицавајући онај који је прејак а подижући онај који је преслаб. У демократији сваки грађанин па и онај који

је најсклонији слушању, има осећај да и он помало заповиједа и влада; тежњи човека да одлучује сам о себи, није нигдје у толикој мјери удовољено као у демократији, док је у исти мах невољност послуша било каквом наређењу демократске владе знатно убулажено свијешћу грађанина да је и он утјечао на избор те владе и да може утјецати на промјену и ње саме у њезини наређења. Ова свијест, отстрањујући потстрек револуцији, зајамчује миран развој и напредак државе.

Повика на демократију постала је задњих година модом, која — као свака мода — неће дуго трајати. До ње је дошло услед непознавања суштине демократије и услед неспособности да се критички оцјене неке протудемократске појаве. Није томе, дуго да се из претјеране интернационалности и космополитизма викало на све што је национално; та је мода сузбијена повратком к национализму (који опет пријети да претјера и да он сам постане модом). Некада је било модом омаловажавати историју, док данас настојавамо што више да успоставимо везу с прошлошћу. Антидемократски покрет, хтјијући да — као мода — поред своје негативне стране покаже и ону позитивну — не може да се основи ни на један узор као на нешто стално и увјерљиво. Фашизам у Италији напримјер, доживјео је више промјена него година, а да те промјене не значе етапе једног природног или унапријед смишљена развоја. И по признању самог Дучеа, те промјене значе у главном само експериментисање, будући да ниједна не произилази органски из своје претходнице, него на против дезавујише и њу и читав систем (ако се ту може уопће говорити о систему). Једно је само заједничко свима оваквим управама: сила, јер су све оне наметнуте већини народа. Слично што о фашизму може се рећи и о немачкоме национал-социјализму, иако се овај много више од галијанског фашизма и за разлику од њега, позива на вољу народа или већине, признавајући тиме тој вољи сву њезину важност.

Резултати и плодови антидемократских управа нипошто не оправдавају одушевљење за њих и повику на демократију. Ни за један од неоспорних успјеха (а нема их много) антидемократских режима не може се рећи да га не би било и под демократијом, док се на против за многа зла антидемократских режима може са сигур-

www.ношћу тврдити да би их демократија избјегла или спријечила. Осим тога, успеси антидемократских режима врло су скупи, — они се плаћају с оним што је најдрагоцјеније човјеку, његовом слободом, а често и животом. Грађанин који побија демократију, пили стабло на којем сједи, — претвара себе из човјека у роба. Он се одриче могућности да и сам судјелује у одлучивању са својом судбином, па ако му се судбина, препуштена одлучи других, у материјалном погледу и побољша, она у моралном погледу постаје гором и понекад несношљивом. У сваком случају, и код материјалног побољшања узима учешће само мањина, крај које већина мора да страдава. Отуда код недемократских режима и она недостјна јагма не толико за самом влашћу колико за близином власти, а та јагма нужно свршава с разочарањем већег броја такмаца.

У борби противу демократије истичу се обично пороци парламентаризма. Али, овај није исто што и демократија; он је само њезино сретство. Ако нож отупи, он ће се избрусити или замјенити другим, а ради тупости једнога ножа не одбацује се нож уопће; благодати ватре много су веће од несрећа, које су њоме проузрочене, и кад би се с ватром увек спретно баратало, не би она уопће била разорна. Тако треба и с парламентом знати баратати, треба га догђетати и обновити. Он је постао одвише разговоран, да не кажемо брбљав, па га треба мало обуздати; преспор је, али није тешко убрзати га; неки се његови прописи, из злобе или из глупости, злоупотребљавају, па ће бити потребно те прописе поправити. Али, код просуђивања парламента заборавља се двоје: прије свега, његову прошлост у којој је он кроз неколико деценија додио народима толико добра; а затим, његову најважнију задаћу, много важнију од законодавне а то је — задаћу позивања на одговорност. Без одговорности нема уопће ваљаног рада, а камо ли владања. Ономе за кога се ради, ваља и одговарати; владање је рад за читав народ, дакле, треба томе народу и одговарати. Ни најсавјеснијем човјеку није довољна контрола његова савјест а камоли скупинама које се силом прилика — састоје и од мање савјесних људи. Само она влада која знаде да ће одговарати за своја дјела биће таква да их усклади с вољом и интересима народа.

Демократија, ослањајући се на вољу народа или на вољу већине мора и да

пронађе ту вољу. А то је могуће једино у слободи. Кроз слободу изражавање воље и мишљења долази се до истине. Систем пак који тражи истину, и омогућује истину, јесте етички најоправданији, — он у одгојном погледу дјелује најморалније. Гдје нема слободе нема ни истине, и зато антидемократски режими — ако дуже потрају — дају у одгојном погледу негативне резултате. Они додуше могу, за неке кратко вријеме, учврстити погдјекоји карактер, али га с временом кваре и слабе: људи се навикну да једно мисле и осјећају, а друго да им је на устима. Лаж породје у душе и у друштво; нико никоме више не вјерује, а има и право да буде неповјерљив. А без истине и без повјерења нема ваљаног узајамног рада. Свака заједница, а поготово држава, може да се гради само на повјерењу и на истини.

Један од највећих умова садашњице, Масарик, рекао је врло исправно, да је демократија премало живјела а да би се преживјела. Упоредивши стољећа и тисућљећа предемократског периода с демократском ером од једва једног стољећа, може се рећи да је демократија истом почела живјети. Одступ од демократије значно би повратак у далеку прошлост, дакле назадак. Демократија има мана али ове произилазе од мана људи који у њој судјелују; и те се мане одстрањују одстрањивањем тих порочних људи: „На првоме мјесту ваља се ослободити елемената без вриједности, који коче рад строја“, — рекао је (у јануару 1929) покојни Краљ Александар. Зато људи од вриједности и без порока или тачније, са мање порока — јер ко је од нас без мане! — треба да потискују оне са већим пороцима. Демократија, дакле, тражи активност, борбу. Пасивност, апстиненција, може да буде привременом тактиком, али не смије да постане системом или чак принципом.

Рад Мешовите југословенско-бугарске комисије

Мешовита југословенско - бугарска комисија састала је се у Софији у фебруару месецу 1935. г. ради решавања важних питања у вези са обновљеним пријатељским односима и донела је следеће одлуке:

1) На седници од 23. фебруара 1935. г. да се почев од 1. априла 1935. год. уведу за путнике из једне у другу земљу следеће визе:

1. а) појединачне визе за путнике појединце; б) визе за заједничке пасоше за групе путника;

2. а) транзитне визе; б) визе за улазак у земљу.

Транзитне визе могу да се издају с правом на само један прелазак границе, односно с правом на један одлазак и повратак, а визе за улазак могу се издавати само за један улазак или за више улазака, ово последње за време од 6 месеци.

Издавање виза неће бити условљено подношењем фотографија, осим — на основу реципроцитета — код виза за улазак у изузетним случајевима.

Таксе за визе утврђују се као што слеђује:

а) транзитне визе за један прелазак границе — један златан франак;

б) транзитна виза — одлазак и повратак — два златна франка;

в) виза за један улазак — три златна франка;

г) виза за више поновљених улазака у року од шест месеци — шест златних франка;

д) туристичка виза, за туристе и посетиоце летовалишта — уз обавезу тродневног боравка у одговарајућем летовалишту — десет динара односно двадесет лева;

ђ) туристичка виза за заједничке пасоше, уз горњу обавезу боравка, десет динара, односно двадесет лева.

До сада су постојале само визе за прелазак границе и улазак, за које се плаћала такса у износу око седам златних франка.

II) На седници од 25. фебруара 1935. г. одређене су прелазне тачке с једне и с друге стране границе као што су одређене и све олакшице којима ће се користити лица која прелазе границу преко нових прелазних тачака.

Обе делегације сагласиле су се да се одмах отворе за прелаз оне прелазне тачке, на којима може и при данашњим условима да се уреди гранична, полицијска и царинска служба. За остале прелазне тачке, обе стране предузеће најхитније мере у сврху да се и оне оспособе за отварање промета.

Рад ове комисије праћен је са великом пажњом од бугарске и наше јавности и у томе погледу софиски *Мир* од 25. фебруара 1935. г. у чланку: Бугарско-југословенско зближење, каже између осталог:

„Једна историска фаталност бацила је у прошлости два словенска народа у крваве борбе; једна историска неопходност данас им налаже зближење и пријатељство да би заштитили своје

интересе. Под једнаком снагом и интерес захтева од двају народа да се часно и поштено споразумеју. Цела будућност и једног и другог народа зависи од њихове слоге. Ни један од њих не може да нађе свој успех у несрећи и пропасти другог. То постаје све јасније и једном и другом народу и њихов инстинкт за самодржањем упутиће их све тешњем зближењу. Има заповести у животу, како за појединце тако и за народе, које се не могу избећи. Таква заповест у животу Јужних Словена јесте њихово братско споразумевање и зближење на темељу узајамног уважања и поштовања“.

Као искрени поборници југословенско-бугарског зближења, поздрављамо сваки рад који води слози два братска народа па и рад горње Мешовите комисије.

В. Б.

Теме за Конгрес правника.

Стални одбор Конгреса правника Краљевине Југославије обратио је се нашој Комори са молбом да му предложи теме и референте за идући Конгрес који ће се одржати у јесен ове године у Београду или Врњачкој Бањи.

Наша Комора предложила је следеће теме и референте:

1) О потреби доношења грађ. законика (За референта предлагемо г. *Владимира Симића*, адв. из Београда).

2) Право на наслеђе надживелог супруга на имовини преминулог супруга (За референта предлагемо г. *Др. Видана О. Благојевића* адв. из Београда).

3) Однос и вредност брачних правила и пословника Српске православне цркве и грађанског законика за Краљевину Србију (За референта предлагемо г. *Драгослава П. Ђорђевића*, адв. из Београда).

4) О картелима.

5) У колико треба изменити одредбе из грађ. парн. поступка, које се на правне лекове односе.

6) Које мере треба предузети да се онемогући корупција.

7) Треба ли административним властима поверити доношење обавезних и начелних тумачења закона (За референта предлагемо г. *Симу Алкалаја*, адв. из Београда).

8) Какве би реформе требало извршити у прописима крив. судског поступка који се на правне лекове односе.

- 9) О необавезном притвору.
 10) Кажњавање истула.
 11) Реформа судских такса
 12) Привредно оспособљавање зем-
 љорадника.

Које теме и референте буде изабрао
 Стални одбор Конгреса правника са-
 општићемо преко Б р а н и ч а.

В. Б.

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Б р а н и ч ће доносити садржаје свих правних часописа код нас.

Архив за правне и друштвене науке, орган Београдског правног факул-
 тета. Уредник Др. *Михаило Илић*.

Садржај бр. 2. књ. XXX. (XLVII.) од фебруара 1935. год.:

Чланци: Ксавије Жан: Међународно приватно право и упоредно право;
 Др. Станко Франк: Правна наука и нормативна обуљежја бића кривичног дјела;
 Др. Милан Хорватски: Буџетско наредбодавно право по новом Закону о државном
 рачуноводству; Андрија Р. Лакић: Пресуде због изостанка; Др. Ернест Дарваш:
 Геориска основица позитивног ауторског права. — Хронике: Међународно-правна
 од Др. Стевана Ђирковића; Административна од Ловре Перковића; Судска од
 Душана П. Мишића, Јована Димитријевића, Др. Ђорђа Миликића и Рад. Ј. Пе-
 руновића.

Мјесечник, гласило Правничког друштва у Загребу. Уредници: Др. *Едо
 Ловрић* и Др. *Иво Полишео*.

Садржај бр. 1. год. LXI. за сјечањ (јануар) 1935. год.:

Вриједност полицијских списа у судбеном казненом поступку од Др. Томе
 Јанчковића; Призивни разлог неисправне оцјене доказа, новоте у призиву и
 призивна расправа од Др. Алфреда Фишера; Право лова на аграрном земљишту
 од Ивана Жилића; Права предаја у §-у 943. о. г. з. и §-у 52. т. 4. закона од 11,
 рујна 1930. бр. 87. 330 о јавним билежницима од Ђура Милера; Неколико питања
 из праксе новог грађанског парничног поступника од Др. Милана Полака.

Садржај бр. 2. год. LXI. за вељачу (фебруар) 1935. год.:

О прекорачењу казнене власти од Арсена Боремовића; О преузимању мје-
 ничне обавезе преко пуномоћника од Др. Ива Милића; О повијесном развоју и
 нарави права лова те стицању власништва дивљачи од Др. Мила Девчића; О пар-
 ничним радњама у нашем новом Гпп. по службеној дужности без обзира на при-
 једло од Јовице Б. Мијушковића; Условна осуда од Др. Ота Московца.

П р а в о с у ђ е, часопис за судску праксу. Уредник *Стојан Јовановић*
 Власници: Др. *Иво Матијевић* и Др. *Фердо Чулиновић* и Уређивачки одбор. Из-
 давач *Живко Маџаревић*.

Садржај бр. 2. Год. IV. од фебруара 1935. год.:

Грађанско право: Др. Јован Савковић: Социјална и јавноправна основа
 нашега Грађанског-парничног поступка; Будимир Плакаловић: Посебни услови за
 издавање платног налога у мандатном поступку и поступку у меничним и че-
 ковним споровима; Стеван Бранковић: О способности сведочења. — Кривично
 право: Др. Фердо Чулиновић: Оптужно или акузаторно начело; Божо Рукавина:
 Дали је застарелост околност која укида кажњивост; Др. Јурај Кулаш: Пристанак
 повређенога. — Законодавна политика: Др. Цветко Грегорин: Питање фискалног
 оптерећења нашег народног дохода на конгресу правника Краљевине Југосла-
 вије и практично спровођење донете резолуције. — Из иностраног правног света:
 Никола П. Георгиев: Општински судови у Бугарској; Др. Видан О. Благојевић:
 Међународни плебисцити. — Судска пракса.

П о л и ц и ј а, часопис за управно-полицијску и судску праксу. Власник и
 уредник *Васа Лазаревић*.

Садржај бр. 3.—4. Год. XXII. за фебруар 1935. год.:

Времено важење кривичног, грађанског и осталог процесуалног права
 (транзиторно процесуално право) — свршетак — од Др. Томе Живановића; Ка-
 сациони суд и његова пракса. — Поводом одмеравања новчане казне предвиђене
 кумулативно са казном лишења слободе у § 256 од I. к. з., када је ово дело из-
 вршено у идеалном стицају са делом из § 273 од I. к. з. од Јовице Б. Мијуш-

ковића; Неједнако тумачење указа Бр. 1900 до 6-I-1935 год. од Сек. Н. Кецојевића; Отиси прстију се не мењају — ни после болести, нити после повреда и опекотина, од Едмонда Локара; Г. Киап бив. управник париске полиције излаже план о међународној полицији; Испити у жандармеријској подофицирској школи, од Уредништва; Реформа француске полиције (извештај парламентарне комисије) поводом афере Стависког; О нехату (наставак) од † Вере Ј. Дравићеве; Менични платни налог и Уредба о заштити земљорадника од Рад. В. Јовановића; Међународна полиција и конвенција за сузбијање међународног тероризма од Владете Милићевића; Дискусија у Друштву народа о санкцијама против тероризма и марсељски злочин; Пројекат конвенције о сузбијању међународног тероризма; Експозе побуда — оба издана од Међународне комисије криминалне полиције; Заштита исељеничке и морнарске сирочади, од Др. Јосипа Шиловића; Одбор париске општине о својој полицији, приликом буџетске дебате; Неколико речи о примени § 276 последње реченице крив. суд. поступка код среског суда од Славка Црнојачког; Принцип законитости и опортунитета управне власти у светлу нашег позитивног управног законодавства (свршетак) од Ђуре Н. Сарапе; Да ли је могућ сукоб надлежности између државног тужиоца и полиц. власти с обзиром на нови кривични поступак? од Светомира Јев. Поповића; Притворски трошкови и наплата истих од стране полиц. извршних власти од Сретена Обрадовића. — Судска пракса од Јована Д. Смиљанића.

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА

Обављеног у Службеним новинама од 19. фебруара до 16. марта 1935. год.

Бр. 45.-IX, од 25. фебруара 1935. год.:

114) Указ о подизању Краљевских консулата у Братислави, Грацу, Лилу, Ријеци, Скадру и Цариграду на степен Краљевских генералних консулата. — 115) Уредба о установи рачунског инспектора при Министарству правде. — 116) Уредба о поступку у случајевима штрајка или нерета на железницама, у бродарству или на пошти, телеграфу и телефону у Краљевини. — 117) Правила о стручној спреми наставника школа за дефектну децу. — 118) Правилник о одређивању и враћању кауција. — 119) Измене и допуне у Правилнику о повлашћеној возњи незапослених радника од 29. јула 1931. године са изменама и допунама од 12. децембра 1931. год. и 8. децембра 1932. год. („Службене новине“ Краљевине Југославије, бр. 197/931, 291/931 и 286/1932 год.). — 120) Пропис и Упутства за вршење дезинсекције са циантријумом и сумпорном киселином. — 121) Решење Мин. Унутр. послова III бр. 6853 од 19. фебруара 1935. год. донето на основу § 69. зак. о избору народних посланика за Народну скупштину. — 122) Премештај седишта среског школског надзорника из Параћина у Ђуприју. — 123) Увоз арашида — земљаних араха у нашу земљу. — 124) Знање учитеља вера у основним школама. — 125) Промена имена насеља „Габриелин двор“ у „Нашички Голубовац“.

Бр. 46.-X, од 26. фебруара 1935. год.:

126) Правилник Централног пензионог фонда претстављачког особља позоришта Краљевине Југославије.

Бр. 47.-XI, од 27. фебруара 1935. год.:

127) Правилник о унутрашњој телефонској служби са телефонском тарифом. — 128) Телефонски саобраћај. — 129) Правилник о производњи и употреби калцијум карбида и ацетилену — Исправка.

Бр. 49.-XII, од 1. марта 1935. год.:

130) Уредба о условима за унапређивање подофицира у старије чинове и у чинове официра и класе војних чиновника, о унапређењу официра и војних чиновника у старије чинове — класе и о саставу комисије за командантска путовања и решавање задатака. — 131) Упутство за извршење Уредбе о олакшању земљарине. — 132) Измена у Закону о сузбијању полних болести. — 133) Измене Правилника о давању под најам и вршењу преноса поште на сувоземним путевима. — 134) Промена имена села „Читлак“. — 135) Телефонски саобраћај.

Бр. 54.-XIII, од 7. марта 1935. год.:

136) Правилник о паушалу за службено путовање старешинама у жандармерији и накнадама жандармима и лицима грађанског реда са службом у жандармерији приликом премештаја — сеоба по потреби службе и код службених путовања. — 137) Упутства за примену примедба и напомена увозне париске тарифе. — 138) Објашњење о парњењу предива, фурнира за часовнике и плоча од керамичког материјала. — 139) Објашњење о амнестији и помиловању. — 140) Издавање извозничких уверења. — 141) Пrawdање извозничких уверења за Чехословачку. — 142) Повраћај кауција по извозу кукуруза за Немачку. — 143) Извоз у пограничну зону око Задра, без обезбеђења валуте. — 144) Откупна цена шећерне репе произведене у 1934. години за фабрику шећера у Старом Сивцу. — 145)

WWW.UNILIB.RS

Денатурисање шпирита. — 143) Преглед државних расхода и прихода за месец јануар 1935. и за период април 1934. — јануар 1935. године по буџету за 1934./35. годину. — 147) Телефонски саобраћај. — 148) Исправка.

Бр. 59.-XIV, од 18. марта 1935. год.:

149) Уредба којом се регулишу односи лова обзиром на прописе §§ 3., 8., 11., 17., 22., 24., 37., 39., 84., 92 и 108 Закона о лову од 5. децембра 1931. године. — 150) Уредба за извршевање долочб §§ 3., 8., 11., 17., 22., 24., 37., 39., 75., 84. и 108. Закона о лову.

Бр. 63.-XV, од 16. марта 1935. год.:

151) Указ Краљевских намесника о изузећу општине хварске испод Закона о градским општинама и подвођењу под Закон о општинама. — 152) Указ Краљевских намесника о изменама и допунама у Уредби о приступу страних ратних бродова у морске територијалне воде и луке Краљевине Југославије и о боравку у тим водама и лукама.... — 153) Уредба о установљењу и месној надлежности Среског шеријатског суда у Котор — Вароши. — 154) Уредба о промени седишта општине старовинске. — 155) Измена у Правилнику за полагање вишег државног стручног испита царинских чиновника. — 156) Решење о требовањима. — 157) Ферилални савез. — 158) Оснивање катастарске општине Александрово и Војвода Степо, среза Јаша Томић. — 159) Доношење одлука по Грађанском Закону. — 160) Међународна конвенција о опијуму и протокол, усвојена од друге конференције за опијум — приступ Републике Костарике. — 161) Приступ владе Велике Британије, у име својих територија, Конвенцији за изједначење извесних прописа о међународном преносу ваздухом. — 162) Размена нота о увођењу у живот протокола о примени прилога В. уговора о трговини и пловидби између Краљевине Југославије и Краљевине Арбаније. — 163) Ратификација од стране Шведске Конвенције о накнади за незапосленост у случају губитка због бродолома, усвојене као пројекат Конвенције од Међународне Конвенције рада на њеној другој сесији 9. јула 1920. — 164) Државна производња лекова биолошког порекла Београд—Загреб. — 165) Телефонски саобраћај. — 166) Уредба о установљењу испоставе среза кишиног у Доњем Душнику.

НОВЕ КЊИГЕ

Слободан Јовановић: Из историје политичких доктрина — Платон, Макијавели, Берк, Маркс, Издање Издавачког и књијарског предузећа Геца Кон А. Д. Београд, 1935. Стр. 682.

Херолд Ласки: Политичка граматика. Књига друга. С енглеског превео Др. Драгомир Иковић — Библиотека јавног права, св. XIII. Издање Издавачког и књијарског предузећа Геца Кон А. Д. Београд, 1935. стр. 574.

Др. *Георг Најман:* Коментар грађанског парничног поступка. Превео Др. *Саво Греговић* са предговором Др. *Драг. Аранђеловића*. Прва књига. Београд, 1935. Стр. 752. Сопствено издање (латиницом).

Др. *Шеван Ђирковић:* Сарска област (La question de la Sarre). Издање Библиотеке Југословенског удружења за међународно право. Св. XVI. Београд 1935. Стр. 12. Прештампано из Аррхива за фебруар 1935.

Трговинска комора у Београду 1910.—1934. Споменица коју је издала Трговинска комора у Београду поводом довршења градње комориног дома октобра 1934. год. Београд, 1935. Стр. 28.

Милорад Зебић: Престанак и ликвидација акцијских друштава. — Једно поглавље из трговачког права. Београд 1935. Издање пишчево Стр. 303.

ИЗАШЛА ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ
ДРУГА СВЕСКА III КЊИГЕ

ГРАЂАНСКОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА

од Д-р Д. Аранђеловића проф. Универзитета

Цена 40 дин. Може се добити у правном семинару Топличин Венац 21 Београд. Такође и I и II књига по цени од 80 дин. по књизи, а I свеска III књиге 40 дин.

Изашла је из штампе нова књига

ПРЕСТАНАК И ЛИКВИДАЦИЈА АКЦИЈСКИХ ДРУШТАВА

ЈЕДНО ПОГЛАВЉЕ ИЗ ТРГОВАЧКОГ ПРАВА

ОД

МИЛОРАДА ЗЕБИЋА

ранијег начелника Министарства трговине и индустрије

Књига је неопходно потребна сваком акцијском друштву и сваком акционару, правницима а нарочито адвокатима као и сваком лицу које потражује што од акцијског друштва.

Књига има 333 + VIII страна

Цена 60 динара

Добија се код писца: Кнез Милетина ул. 84. — Телефон 24-379

ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ

„Коментар грађанског парничног поступка“

од Др. Георга Најмана, претседника сената
у преводу Сава Грегковића, адвоката

Цена књизи (две свеске, око 1800 страна) 600 динара. У претплати 500 (100 динара приликом испоруке I свеске, 100 по испоруци II свеске, а остатак у 6 месечних рата од по 50 динара). За претплату обратити се на преводиоца, Делиградска ул. 18-II спрат, Београд.